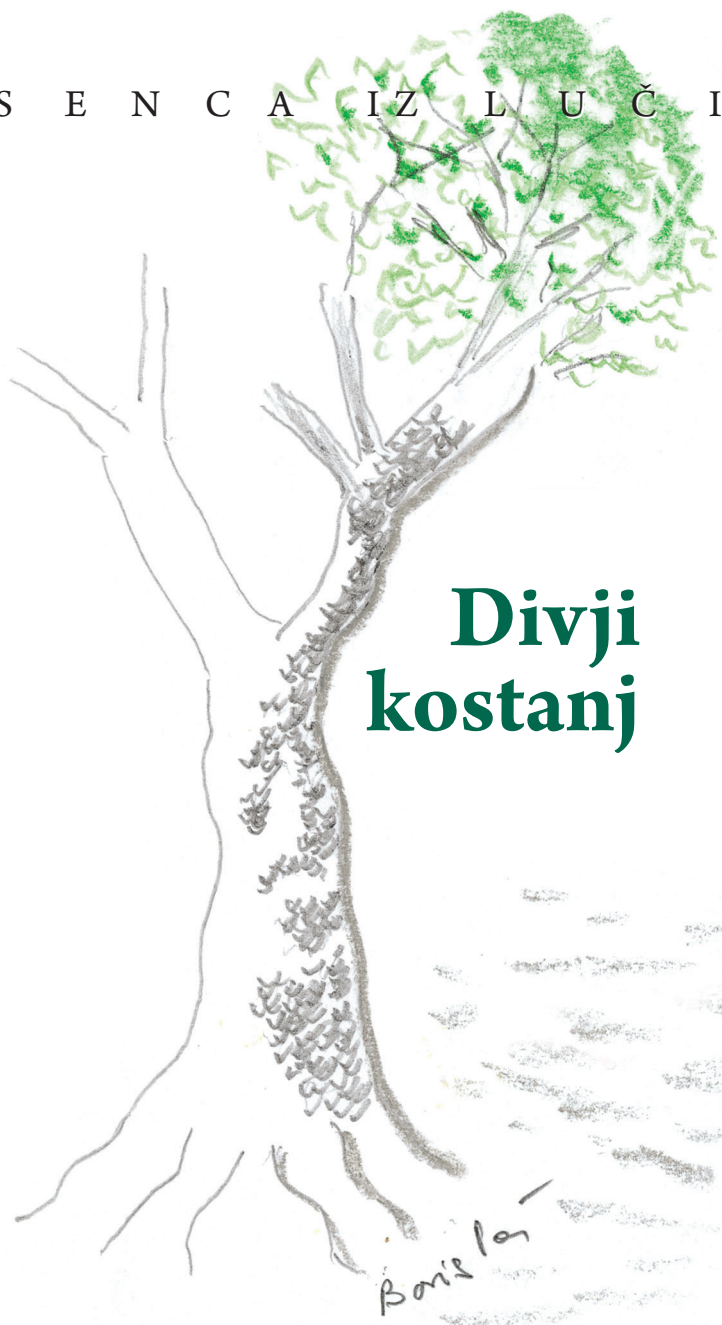

S E N C A I Z L U Č I

Divji kostanj

Boris Per

S E N C A I Z L U Č I

Boris Paš

DIVJI
KOSTANJ

zbirka pesmi in misli

2013

littera picta

SENCA IZ LUČI

Divji kostanj

© 2013 Boris Paš

Izdala in založila

Littera picta, d. o. o., Ljubljana

Ilustraciji na naslovnici

Boris Paš

Oblikovanje in grafična priprava

Vanja Dolhar, Littera picta, d. o. o.

Tisk

Littera picta, d. o. o., Ljubljana

Naklada

100

Prvi natis

2013

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-4

PAŠ, Boris, 1941-

Divji kostanj : zbirka pesmi in misli / Boris Paš. - Ljubljana :
Littera picta, 2013. - (Senca iz luči)

ISBN 978-961-6030-92-2

270219264

O „BOŽANSKEM“ V PESNIŠTVU

Če smo ljudje padli angeli, potem se nas drži nekaj božanskega. Kot da nam leča spomina drži nad glavo žarek, ki nas polni in dviga, da nam vzhaja telo. Kaj ni Jezus vprašal farizejev: „Ali ni zapisano v vaši postavi: Jaz sem rekel, Bogovi ste?“ Če živimo hkrati v peklju in nebesih, kot nas poučuje življenje z vajo, ki jo stalno ponavlja, smo dvoživke na skali, ki jo preplavlja val, in se odpiramo in zapiramo kakor školjke. Greh reže, da duša krvavi. In krvaveča duša je roža, ki Bogu cveti.

Boris Paš: Hiša na skali

Če razmišljam o „božanskem“* v pesništvu, to ne pomeni, da zame „božansko“ v drugih umetniških zvrsteh ne obstaja. Med pesništvom, upodabljavajočimi umetnostmi in glasbo so razlike, od katerih je odvisno, kako se v njih pojavlja „božansko“. Gre za oddaljenost med določeno umetnostno zvrstjo in razumom. Glasba nas zagrabi neposredno, pri njenem sprejemanju je razum odsoten. Zvoke lahko opisujemo, ne moremo pa jih razlagati niti z njihovo pomočjo karkoli drugega razložiti. Zato ljudje pogosto rečejo, da je glasba „božanska“. Drugače pri pesništvu. Z jezikom se izražata oba – pesništvo in razum. Lahko bi rekli, da sta pri uporabi jezika tekmeča. Pri slikarstvu, kiparstvu in baletu se ne soočamo s takšno notranjo povezanostjo z razumom, temveč vse prej le z zunanjim stikom, do katerega pride ob gledanju – tako lahko ugotovimo, da sta pesništvo in razum v najtesnejšem medsebojnem odnosu. Ta velika bližina je za ustvarjalca moteča. Od njega zahteva poseben napor, da drži razum ob strani, medtem ko se mu neprestano vsiljuje. Pri tem je pisatelj v boljšem položaju od pesnika, ki mora vdirajoči razum ves čas tiščati nazaj in sproti brisati kot stanovalec vodo, ki mu zamaka občutljiv parket, medtem ko pisatelju voda moči granit ali marmor, ki ju tudi sam redno pomiva. Ker gre za kratek uvodni esej k pesniški zbirki, bom razmišljal o „božanskem“ samo v pesmih. Glede na to, da je pri pisanju pesmi odnos z razumom najbolj antagonističen – v največji bližini naletimo na največjo odbojnost – bi se nam „božanskost“ pri tem razglabljanju morda lahko razkrila najbolj jasno.

---

* Kot „božanske“ označujem dosežke, ki se nam morajo „posrečiti“, ker do njih ne pridemo zgolj s trdim delom in razumom – za katere so ustvarjalci (kot sami priznavajo) dobili „navdih“. Ki naj bi celo prodrli skozi, tako da so bili kot avtorji pri njihovem nastanku zgolj mediji in obrtniki.

Govorjenje na pamet je brezplodno. Zato preidimo h konkretnim primerom. Najprej se zatopimo v slovito Rilkejevo pesem „Panter“ – v originalu in prevodu Kajetana Koviča. Pesem „Panter“ kot celota izžareva „božanskost“:

Der Panther

Im Jardin des Plantes, Paris

Sein Blick ist vom Vorübergehen der Stäbe
so müd geworden, dass er nichts mehr hält.
Ihm ist, als ob es tausend Stäbe gäbe
und hinter tausend Stäben keine Welt.

Der weiche Gang geschmeidig starker Schritte,
der sich im allerkleinsten Kreise dreht,
ist wie ein Tanz von Kraft um eine Mitte
in der betäubt ein grosser Wille steht.

Nur manchmal schiebt der Vorhang der Pupille
sich lautlos auf –. Dann geht ein Bild hinein,
geht durch die Glieder angespannte Stille –
und hört im Herzen auf zu sein.

Rainer Maria Rilke (Neue Gedichte)

Panter

V vrtu des Plantes, Pariz

Drogovi kletke mu pogled meglijo,
da truden več ničesar ne spozna.
Kakor potisočerjeni se zdijo
in kakor da za njimi ni sveta.

Okretna hoja, polna veličine,
ki zdaj v najmanjšem krogu se vrti,
je kakor ples moči okrog sredine,
kjer silna volja otopelo ždi.

Le včasih dvigne se zavesa
z zenic. – Vanje zdrsi odsev sveta,
gre rahlo skoz napeti mir telesa –
in potemni, ko pride do srca.

Prevod: Kajetan Kovič

Preden se posvetim tej enkratni pesmi, si ne morem kaj,
da ne bi citiral še „Laboda“, ki ponese človeka k lahnemu,
pretanjenemu občutenju in tako predstavlja skupaj z nabitim
„Panterjem“ kontrastno pesniško celoto. – V originalu in
prevodu Kajetana Koviča:

Der Schwan

Diese Mühsal, durch noch Ungetanes
schwer und wie gebunden hinzugehn,
gleicht dem ungeschaffnen Gang des Schwanes.

Und das Sterben, dieses Nichtmehrfassen
jenes Grundes, auf dem wir täglich stehn,
seinem ängstlichen Sich-Niederlassen –:

in die Wasser, die ihn sanft empfangen
und die sich, wie glücklich und vergangen,
unter ihm zurückziehn, Flut um Flut,
während er unendlich still und sicher
immer mündiger und königlicher
und gelassener zu ziehn geruht.

Rainer Maria Rilke (Neue Gedichte)

Labod

Muka, ko s težavo in kot v sponah
skoz še nedokončano greš,
je kot nebogljene hod laboda.

In umiranje, ta odtujitev tal,
ki dan za dnem na njih stojiš,
kot labodova je potopitev – :

v vode, ki ga nežno posvojijo
in pod njim se srečno razdelijo,
val za valom nežno mu sledi.

On pa mirno in zaverovano,
zmeraj bolj kraljevsko in ubrano,
tiho nad globinami drsi.

Prevod: Kajetan Kovič

Notranje središče obeh pesmi je občutenje smrti. Občutenji, ki bolj nasprotujoči ne bi mogli biti! Obe občutenji nas zadevata v živec. Pri Panterju: Ein Tanz von Kraft um eine Mitte, in der betäubt ein großer Wille steht ... Neviden bat je omamil in zrušil kipeče, mišičasto telo. Otopelo zver v kletki je prešnil nenaden spomin na divjino. – In z vidika druge usode, Laboda: das Sterben, dieses Nichtmehr-fassen ... seinem ängstlichen Sich-Niederlassen –: in die Wasser, die ihn sanft empfangen ... Vse naokoli se topi, kot bi se z naporenega, neravnega terena spuščal v vodo, ki ga blago sprejema, da se ji ohrabren prepušča in z valovi splava v sanjsko prostranstvo miru.

Kaj je tema občutjema skupnega?

Praspomin. Ki budi prainstinkt. – Ni srčika starodavnih mitov praspomin? Adam in Eva, Sizif, Prometej, Orfej in Evridika, Ojdip, Kain in Abel, Abraham in Izak ... Ni svetoval Jaspers (v svojem delu „Die maßgebenden Menschen“, Piper

Verlag 1965) naj se prepustimo občutku, katere besede nas zagrabijo, da bomo vedeli, kaj je v evangelijih pristno – kaj je Jezus res rekel, kaj pa so v stoletjih dodali? Ta nezgredljiv občutek, ta senzor, ki nas vsakič spreleti, ko se nas dotakne „božanski“ dih! Ta od neandartalca podedovani genski odtis prvobitnega, eksaltiranega doživljanja življenja in sveta! Ki nam ga danes naša civilizacijska vednost ne dovoli več podoživeti! Skrivnostni šepet, ki se je od neznanu kod pritihotapil v pesnika ali pa ga nepričakovano prešnil. Kot božanski dar za milijone let oddaljena pokolenja. Obe pesmi skupaj kot celota odpirata razgled po pokrajini praspomina. Ko na eni strani opazimo, da je notranje sporočilo enako, nas na drugi razvnemajo kontrasti in preliv, v katerih se to sporočilo tako različno daje in razliva pred nami. Pesmi takoj na začetku vpneti bralca v ekspozicijo enake usodnosti, ki pa prihaja pri vsaki iz drugega zornega kota, v drugačne okoliščine, z drugačnim poudarkom. Pri Panterju, tej divji, neukrotljivi zveri, se nam predstavi v krepkem kontrastu, surovo, s sunkom v srce – pri Labodu, ki z belino odčara svojo težo, pa s spuščajočim prehodom in prepustitvijo. Praspomin o rajju je v Panterju oddaljen klic, ki ga skoraj več ne doseže za rešetkami, za katerimi brez prestanka, omotičen kroži na najmanjšem prostoru – za Laboda pa je širjava, h kateri se kobaca, zvezan in s težo v nogah od vsega, česar v življenju ni dokončal. Do obeh prodre davno izročilo človeštva – večna parabola o izgonu iz raja – in v obeh se prebudi pranagon. Panterja se dotakne prostost kot energetski naboj in ga ubije, Labod pa se prepusti in splava, kot nas vzame s sabo dremavi sen. Kakor je zgodba o Adamu in Evi večna parabola, sta Panter in Labod večni prisposobi. V njiju ni kančka razumske morale, poduka ali razlage – iz njiju sije usodnost – izzivalna in neprizadeta.

Ti pesniški prispodobi, druga ob drugi, pršita v medsebojnem bleščanju v brizgih, ki jih, povezane v snop, pošiljata kot laserski žarek nazaj k starodavni zgodbi o izgonu. Ki bo spodbudila nove in nove prispodobе, kot je na milijarde človeških usod. Je vse pesništvo podvrženo večnim parabolam kot izviru „božanskega“? Če se ozremo po nepregledni, svetovni beri „božanske“ poezije, se s tem ne moremo strinjati. Vedno spet zadenemo ob čustvo, še posebej ob ljubezensko, ob strast, zamaknjenost, kontemplacijo – kot da je v resnici izvir „božanskega“ v nas samih in je „božanskost“ večnih parabol samo odsev iz davnih časov, ko so človeška plemena, presvetljena kot privid, še trepetala v žaru nevednosti in nage prostosti. A če si pridržimo pred oči zakladnico mitologij vseh narodov, se lahko upravičeno vprašamo, ali ni človeštvo shranilo v mite vse, kar je prvobitno človeškega. Tako lahko na vprašanje tudi odgovorimo, da se vsa „božanska“ poezija po vsej verjetnosti lahko ogleduje v mitih in prevzema nase njihov patinasti odsev. Oglejmo si to na primerih „božanskih“ ljubezenskih pesmi – Rilkejeve pesmi „Ljubezenska“, v originalu in prevodu Kajetana Koviča, ter nato še Strniševe pesmi „Poletje ob ribniku“.

Liebes-Lied

Wie soll ich meine Seele halten, daß
sie nicht an deine rührt? Wie soll ich sie
hinheben über dich zu andern Dingen?
Ach gerne möcht ich sie bei irgendwas
Verlorenem im Dunkel unterbringen
an einer fremden stillen Stelle, die
nicht weiterschwingt, wenn deine Tiefen schwingen.
Doch alles, was uns anrührt, dich und mich,
nimmt uns zusammen wie ein Bogenstrich,
der aus zwei Saiten *eine* Stimme zieht.
Auf welches Instrument sind wir gespannt?
Und welcher Geiger hat uns in der Hand?
O süßes Lied.

Ljubezenska

Kako naj branim duši, da se ne
dotakne tvoje? In kako čez tebe
povzdignem naj med druge jo stvari?
Ah, shranil bi jo rad nekje v temi
pri nečem izgubljenem zunaj sebe,
na kraju, ki se ne zamaje, če
globina tvoja kdaj zavalovi.
In vendar vse, kar se dotakne rok,
naju tesno poveže kakor lok,
ki iz dveh strun priklíče *en* odmev.
Napeta na godalo sva oba.
Kateri daljni godec nanj igra?
O sladki spev.

Takoj na začetku nas Rilke s samospraševanjem sune v kvintesenca zaljubljenosti (ljubezni, ki je nepomirljiva) – v odsotnost in nedotakljivost – ki se nato v dvigajoči čustveni kaskadi stopnjujeta do vrhunca – do „nečesa izgubljenega v temi na tujem, tihem kraju (odsotnost), ki ob valovanju ljubljene ne zaniha (nedotakljivost)“. – Zakaj? Da bi se pesnik njenemu valovanju docela izmaknil? Ali pa morda zato, da tega valovanja ne bi ničesar zmotilo, niti njegov nadaljni prevzem, tako da bi lahko nedotaknjeno, z njenim svežim dihom, še vroče prešlo skozi zaljubljenega pesnika, kot da bi bil v njenem telesu, *eno z njo*? Pesnik v svojem stremljenju prekipeva – sprašuje se, kako naj prepreči svoji duši, da se ne bi dotaknila njene, kako naj svojo dušo dvigne čez njeno k drugim stvarjem – s čimer se izdaja, da tega ne more, ker ga ima zaljubljenost v oblasti. In od tu, z vrhunca – s tega „nečesa izgubljenega v temi, na tujem, tihem kraju, ki ne zaniha več“ – se to skeleče stremljenje usuje v slapu, vsakič na novo raztreščeno na marmornatih robovih skodel vodnjaka *usodne zaljubljenosti*, v tleskih, ki ločeno udarjajo in škropijo in se nato v skupnem škropotu zlivajo v glasove in šume, s katerimi nas omamlja narava – v melodijo zvokov, s katerimi violinist zadene poslušalce z lokom v srce: V sladek spev. Naj ta razmislek nadaljujem, potem ko bom Rilkejevi *Ljubezenski* postavil ob bok Strniševo pesem *Poletje ob ribniku*.

Poletje ob ribniku

Na temni vodi spi, kot svetla deklica, gladina.
Nobeno veslo njenih kril ne trga.
Ob drugem bregu, brez veslača, kot lupina
je majhen čoln ujet v viseče veje grma.

Pod tihim soncem voda vdano usiha,
drevesa jo oklepajo kot črn samostan.
Že skoraj v temnih krošnjah ne bo več spomina
na nek vetroven pomladanski dan.

Gregor Strniša (Mozaiki)

Kljub čustveni zadržanosti zlahka prepoznamo to pesem kot ljubezensko. Še več, prav zaradi njene umirjenosti nas vznemiri. Pri tem nas Strniša enako kot Rilke takoj na začetku sooči z osnovnima zakonitostima zaljubljenosti – z odsotnostjo in nedotakljivostjo. Notranje sporočilo je enako, vendar ga Strniša izrazi z zamišljenim opisom namesto s prekipevajočo čustvenostjo. Pri Strniši se odsotnost ne zlije v skupen, sladek spev, marveč oddalji v nedosegljivo, za vedno izgubljeno doživetje *ko že skoraj v temnih krošnjah ne bo več spomina ... Poletje ob ribniku* je zasnovano v dveh kiticah – drugače kot *Ljubezenska*, ki je z enega kosa, ko se zaljubljenca zlijeta v eno. Kitici ponazarjata razcep med „zdaj“ in „je bilo“ – med trenutkom in trajanjem.

V prvi kitici nam Strniša razgali trenutek zaljubljenosti v njegovi razklanosti med hrepenočim sanjarjenjem in obupom nemočnega zaljubljenca, ki se zaveda, da nima nobenih možnosti. Pre-

stavi nas v ne-čas, ko odsotno tavamo skozi življenje in se ne menimo za nobeno stvar.

Zaljubljeni trenutek, ta „zdaj,“ je neujemljiv – tuzemsko neresničen: Na *temni vodi* (stvarnosti) *spi* (se ne zaveda, je dejansko ni), *kot svetla deklica*, (angelski privid) *gladina** (nevzdržna napetost).

Nobeno veslo njenih kril ne trga. (Nič se privida ne dotakne. – Duha se nič ne dotakne).

Vidimo, da sta v prvih dveh verzih razkriti osnovni prvini zaljubljenosti, da je pred nami ekspozicija. In ta ekspozicija je hkrati drhteč, v srce segajoč zaljubljen pogled, poln nežnosti!

Na temni vodi spi, kot svetla deklica, gladina.

Tam je moj angel!

Moje življenje.

Nobeno veslo njenih kril ne trga.

Nič se je ne dotakne.

Ne morem ga doseči.

To je prvi del kitice – leva, srčna stran daljice.

Tu pa imamo sedaj še drugi del kitice – desno, stvarno stran daljice.

Ob drugem bregu, (na drugi strani oceana, v drugem, povsem drugačnem svetu) *brez veslača, kot lupina* (nemočen, izžet od hrepenenja) *je majhen čoln ujet v viseče veje grma* (strmi v

---

* kot vemo, je gladina v resnici površinska napetost, se pravi takšna napetost, da zmore vzdrževati površino – ne pa nekakšna vrhnja plast, za kar jo ima naš varljivi vid

daljavo reven fant, ujet v svoje razmere).
Sporočilo je nedvoumno: V stvarnem življenju je zaljubljenost hrepenenje, ki je neuresničljivo.

Druga kitica
je pogled na pekel in nebesa zaljubljenosti iz razdalje let, ki so medtem minila. Pred nami je zrel mož, ki najde kraj, o katerem je ves čas sanjaril, povsem spremenjen, hladen, tuj. Kakor je prva kitica razklana, je tudi druga – na pogled nazaj in pogled naprej.

Zrel mož se ozira nazaj:
*Pod tihim soncem voda vdano usiha,
drevesa jo oklepajo kot črn samostan.*

Gleda prizor pred sabo (*Pod tihim soncem voda vdano usiha*) in hladno mu je pri srcu: vse je drugače, in vzdrhti: nepovratno drugače (*drevesa jo oklepajo kot črn samostan*), in tega prizora noče več videti – strmi v prepustno sliko nad njim, v „nadgrajeno resničnost“* iz mladosti, medtem ko mu buči v glavi: *Konec je. Za vedno.*

V tej pretresenosti udere vanj prihodnost:
*Že skoraj v temnih krošnjah ne bo več spomina
na nek vetroven pomladanski dan.*

Čustven val je prešel vrh in dosegel spodnjo točko v dolu. Silovitost se je iztekla v zavest, da vse mineva in da je enkrat vsega konec – zavest je izzvenela od „ne bo več spomina na mladostno doživetje“ v valovanje „ne bo spomina na nič več.“ Tako Strniša razpne lok med mladostno zaljubljenostjo in

* strokovno: „augmented reality“ n.pr. na avtomobilski šipi, na steklih očal ipd.

smrtjo – *Gradnikov Eros-Tanatos*. Toda – medtem ko nam Gradnik nastavi ogledalo in v njem v zrcalni sliki podrži pred oči usodnost ljubezni – je pri Strniši vse zakrito. Na videz je *Poletje ob ribniku* pejsaž s sentimentalno noto, s katerega šele na koncu pesmi zdrsne tenčica dvoumnosti, ko pljuskne čustvo in zalije vso pesem nazaj.

Kaj pa Rilke?

Tiči tudi v *Ljubezenski* ta usodnost zaljubljenosti?

Čeprav je *Ljubezenska* enovita pesem, brez kitic, razpada na dva dela. Na sredini določno začutimo cezuro, ko govor preide od strastnih zaljubljenih vprašanj:

Wie soll ich meine Seele halten, daß
sie nicht an deine rührt? Wie soll ich sie
hinheben über dich zu andern Dingen?

Kako naj branim duši, da se ne
dotakne tvoje? In kako čez tebe
povzdignem naj med druge jo stvari?

k bolj umirjenemu povedniku („Ach gerne möcht ich sie bei irgendwas ... Ah, shranil bi jo rad nekje ...“) in se nato dokončno prelomi v brezosebno meditacijo z razumskim spoznanjem:

Doch alles, was uns anrührt, dich und mich,
nimmt uns zusammen wie ein Bogenstrich,
der aus zwei Saiten *eine* Stimme zieht.

In vendar vse, kar se dotakne tebe in mene,
naju združi kot poteg z lokom,
ki iz dveh strun *en* glas izvleče.

Ugotovitev, da prizadetost zaljubljenca čustveno uglaši, po-

tencira nato Rilke takoj z novima vprašanjima, vendar topot ne več iz zaljubljene čustvenosti, temveč iz boleče ontološke usodnosti, v kateri pa še naprej odzvanja zaljubljena strast:

Auf welches Instrument sind wir gespannt?
Und welcher Geiger hat uns in der Hand?

Na kateri instrument sva privezana?
In kateri godec naju drži v rokah?

Tema vprašanjima daje posebno noto okoliščina, da sta v nemškem jeziku dvosmiselni. Razumeli bi ju lahko tudi, kot da se glasita v množini, saj nemščina dvojine ne pozna, kar jima daje pridih splošne veljavnosti in s tem širše usodnosti:

Na kateri instrument smo privezani?
Kateri godec nas drži v rokah?

Vprašanji, s katerima Rilke implicitno vnese v besedilo našo izročeno Neznanemu-Temnemu / rojstvu-smrti, ki nam podeljujeta in jemljeta obstoj, popolnoma neodvisno od naše volje in zunaj našega umevanja. Sledi zaključen odgovor, v katerem bivanjska usodnost posameznika transcendirava duhovnost, ki ga vsega prevzame in tako odreši njegove telesnosti in nepomirljivega, eksistenčnega ega.

O süßes Lied.

O sladki spev.

Jasno občutimo, da ta vzdih ni le zaljubljenčeva prevzetost od ljubljene niti samo izraz prevelike sreče ob zlitosti z njo (ko se v prostoru naseli njun skupni vonj) – da je več kot to

– da je nemoč, ki uide človeku, ko se na glas izda: „Sem zadet od sreče.“ Tudi v tej pesmi se sklene krog, ki ga Rilke spelje od strastne, zaljubljene čustvenosti k ontološkemu pretresu, tako samoumevno in večpomensko, s pretanjenimi slogovnimi odtenki, kakor to doživimo samo v naravi.

Samo po sebi se nam sedaj zastavi vprašanje, ali odsevajo tudi te pesmi – skupaj z Gradnikovo – katerega od starodavnih mitov? Ko se prepustimo temu vprašanju in občutju, ki ga v nas izzove, se nam zazdi, kot da se v vsaki od njih lesketa s svojskim bleskom starogrška legenda o Orfeju in Evridiki. O prividu in nemoči zaljubljenosti, ki je nepomirljiva, ki ji pozaba ne more do živega in se ne ustavi niti pred smrtjo – ki se nam s pesniškim erosom razodene kot skrivnostna, agregatna duhovna preobrazba – ko čutečega prešine: *ljubezen* – to čustvo – *za to živimo*.

Iz nenavadnega zornega kota nas v tem kontekstu presenetijo ženska, ki se v zrelih letih prepusti pomladnemu vetru – Lili Novy v pesmi

Srečanje

Ko se vliva v čas pomladi
veter južno in mehko,
da drevesa vsa v nasladi
gole veje dvigajo
in da zvezde vro velike
nebu črnemu iz dna,
takrat čutim s tisto stike,
ki sem včasih jaz bila.

Nekaj se mi v srcu giblje
mračno, divje in močno.
Veter, ki drevesa ziblje,
drami tam, kar spi tako.
Nekaj hoče se sprostiti,
kakor bi ujeta zver
skušala se spon znebiti
in zbežati v ta večer.

Vse mi diha, vse me vabi,
da srce mi zagori!
Ta, ki mrla je v pozabi,
ta me gleda, ta živi!
Z njo se čudežno srečujem
in v šumečo noč hitim,
da se z njo na svetu tujem
spet posestrim in spojim.

(Oboki)

V izbruhu – v verzih, ki jih razum ne more skovati:

*Nekaj se mi v srcu giblje
mračno, divje in močno ...
Nekaj hoče se sprostiti,
kakor bi ujeta zver
skušala se spon znebiti
in zbežati v ta večer ...*

začutimo nenadni, siloviti preblisk, ki je šinil panterju skozi srce,
in v verzih:

*Z njo se čudežno srečujem
in v šumečo noč hitim,
da se z njo na svetu tujem
spet posestrim in spojim*

prepoznamo zlitje v eno iz *Ljubezenske*.

A pesnica ne polaga prsta na odtrgano mesto, kakor Rilke v Panterju in Labodu, ki nas skelita s podzavestnim hrepenjem po izgubljeni celoti našega bivanja, tudi ne prekipeva v zaljubljenih čustvih in ne sanja z nemo bolečino o svoji ljubezni kakor Rilke in Strniša niti ne izkoplje na dan usodnega aksioma o ljubezni in smrti kakor Gradnik, ne – pesnica se le v pomladni noči predaja toplemu, pomladnemu vetru, z vonjem prebujajočega se življenja, ki ga željno vdihava, dokler nenadoma ne izbruhne iz nje, ker prepozna v oddaljenem šelestenju in sapi, ki jo boža, glasove in dotike vznemirljivega, napetega in dražljivega ozračja okoli mladenke, ki se je na cesarskem Dunaju, prepolna življenja, razdajala in se brez misli prepuščala naelektrenemu vzdušju visoke aristokratske družbe in vrtincem razkošnih balov – ob nedeljah pa, kot da se je zanjo ustavil čas, od poznega dopoldneva brez kosila, samo ob turški kavi in kdaj pa kdaj kakemu prigrizku, ne da bi vedela zase, do večera, kot uročena, nepremična, samotna ždela v dunajskih kavarnah in prelistavala literarne strani velikih časopisov in literarne revije* – ta privid

* glej pričevanja: Josip Vidmar *Obrazi* (1985), Jože Javoršek zbirka *Znameniti Slovenci „Lili Novy“* (1984), www.lili-novy.eu družinsko deblo

življenja željne pubertetnice in zamaknjenega dekleta ji je kakor aritmični, dušeci utrip vroče pljusnil v srce: „*Ta moj čas!*“ In ko se je v notranjosti val polegel in se ob drdranju valečega se proda s penami povlekel nazaj, je odžeznal neizprosno resnico: “Tu ne – morda na svetu tujem.”

Pesnica je zmedena, presunjena zaradi nepričakovanega odkritja, da v njej žubori življenje, ki se ga ne zaveda – in še več: ki ni zgolj ona izpred desetletij, marveč so tudi vsa druga življenja, ki so se pretočila in se pretakajo skozi njo (*Vse mi diha, vse me vabi, da srce mi zagori!*) – tako da tega v svoji tuzemski okorni, fizični pojavnosti ne more in ne bo mogla nikoli obseči. Zato se lahko le po čudežni preobrazbi na svetu tujem spoji z vsem življenjem in vsemi časi, ki so resnična ona.

Da bi pesnico bolje razumeli, zakaj jo je ta pripetljaj tako silovito pretresel, moramo pogledati v njeni zbirki *Temna vrata* in *Oboki*. Naleteli bomo še na druge slutnje in občutja, katerih izvor je zakopan v preteklosti:

Temna vrata

(Kakor da plavajo sence za nami/ izza stebrov naše stare vežé,/ kakor da nekaj iz spanja nas drami,/ v snu nam ovija pokojne roké,/)

Tihotna ura

(Tihotna ura kakor val odplava –/morda je zginila že davno-kdaj. –/Pod skoraj polno luno spi narava,/oblaki so prozorni, zvezd je malo./Je zdaj šele krog mene vse zaspalo –?/ Kje sem bila –?/Sem sama –?/Kje sem zdaj –?/)

Jesenski klici

*Kaj vem, katera bol se drami v meni/ v jesenskih dneh, ob zarji
tej rumeni,/ kdo zdaj me kliče, ki že v grobu spi/ in v prozorno
daljo si želi?// Kaj vem, kako morda še last sem tistih,/ ki tiho
šepetajo v travi, v listih,/ ki jih nikdàr ni videlo oko/ in ki so dali
kri mi in telo?*

In še bi lahko navajali primere.

Vprašanje o lastni identiteti je naše prednike že v davni močno vznemirjalo. V antičnih epih in mitskih zgodbah je takorekoč vselej prisotno. Soočajo nas z njo takoj na začetku, največkrat v prologu, v predzgodovini njihovih protagonistov – ko predniki ali pa protagonisti sami v preteklosti nehote razjezijo bogove ali pa zagršijo zločine. Povezano je s prerokbami, ki nas zgrabijo zaradi zgoščenega izreka, v katerem z nekaj besedami zanihajo preteklost v prihodnost. Zgodba o Ojdipu je demonstrativni primer za to – sicer pa se božanstva v antiki iz tega ali onega povoda v vseh zgodbah in epih stalno vmešavajo v usode polbogov ali ljudi (pri *Prome-teju*, *Sizifu*, *Tantalu*, *Iliadi*, *Odiseji*, *Eneidi* in prav tako tudi pri manj znanih, kot na primer v zgodbi o *Prokne in Filomeni*).

Vprašanje o identiteti je vprašanje o našem rojstvu in smrti, o vsebini našega bitja, smislu našega obstoja, usodnosti človeštva, o „božanskem“ v nas. Od tod siloviti odziv pesnice, ko je topel veter zavel vanjo – žensko, ki si ne dela utvar in ve, da ima pred sabo le še nekaj let. Doživela in preživela je višave in brezna ljubezni, pretresla jo je smrt, da se ji mirna bliža z napetim pričakovanjem – zdaj pa jo je nenadoma ovil omamen vonj pomladi in jo hotel zadušiti, hip zatem zvođenel, in kot da je potreboval ta dol, jo spet zajel in pone-sel naprej z oblivajočim grebenom. Kot da zapeljuje. Kakor narava – brez srca. Čutiš, da se je nekaj premaknilo?

Ni res, da se konča – o, ni res, da se konča! Vrača se, vrača se enkratni čas!

Tako je pesnica v svoji brezobzirni resnicoljubnosti in nezadržni čustvenosti doživela vprašanje identitete. V izbruhu, ki ji je kot udarec usode s pomladno sapo po naključju odkril, da naše bivanje ni skelet enačb in cinični Nič z rameni skomigajočega analitičnega razuma.

Potem ko smo z vprašanjem o naši identiteti prodrli globoko v našo podzavest, v kateri še živi čas izpred tisočletij – ko sta življenje in smrt kot eno prevevala naše prednike v občutku popolne izročnosti (ki je napajal njihovo prvobitno, še nerazklano osebnost in kasneje v starem Rimu izhlapel v predstave v amfiteatru, da bi ga v naslednjih civilizacijah razum razcepil na življenjsko slo in grozo pred smrtjo – samoohranitveni nagon pa v ostankih zadržal) – se nam ponujajo v razmislek od tanatosa in erosa oddaljene razpoloženske in meditativne pesmi. Za literarnega raziskovalca poseben izziv – ker te pesmi ne lovijo žara iz zaljubljenosti ali smrti, da bi ga potem kot „božanskost“ naprej odsevale – a nas kljub temu zadenejo. Zastavlja se vprašanje: Kaj je tisto, kar vnaša v razpoloženske in meditativne pesmi božanskost? Do teh pesmi mora žarenje prihajati od daleč, od zelo daleč – če se izrazim v metafori – od milijone svetlobnih let oddaljenega pulsarja, ki prši tahione skozi ves vesoljni prostor. Kje naj ga najdemo? Domislimo se: spomini budijo v nas razpoloženja. In smo spet tam – pri praspominu, pri identiteti in na začetku tega razmišljanja – pri Panterju, ki ga je prešinel spomin na divjino. Zdi se, da se vrtimo v krogu. Če prav preudarimo, smo v našem razmišljanju še vsakič naleteli na spomin. – Na praspomin, čigar sledove je človeštvo intuitivno shranilo v mite. Ker je v svoji izročnosti, v svoji nevedni odprtosti do vsega, kar ga je obdajalo, čutilo, kako ga narava, katere

otrok je, nedosegljivo prekaša. Odkar pomnimo, vznemirja to valovanje umetniške duše, da na frekvenci, na kateri se jih dotakne, zašelestijo. In kakor tiči praspomin v erosu in tanatosu, da se v njem talita in spajata v legure umetnin, tako otrpnejo in zagorijo v njegovi vroči sapi tudi od erosa in tanatosa oddaljene, razpoloženske in meditativne pesmi, da bi nas zdravile kot sveto kadilo.

Pride trenutek, ko vsa narava zadrži dih in v siju zamrzne pokrajina ali pa izraz na obrazu, kretnja v zamahu – ko priplava vonj in nas prešine spomin. Če takrat takšen „zamrznjen“ prizor oplazi umetnika in ga spreleti, prodre vanj božanskost – ki že hlapi. Temu pravimo navdih. V pesmih, ki nas prevzemajo, se takoj, ko jih začnemo brati, zasvetijo ta „zamrznjena“ mesta. Oglejmo si jih! Tako mesto predstavlja brez dvoma:

- „izbruh“ Lili Novy v pesmi *Srečanje: Nekaj se mi v srcu giblje/mračno, divje in močno ... / Nekaj hoče se sprostiti,/ kakor bi ujeta zver/ skušala se spon znebiti/ in zbežati v ta večer...*
- prizor iz njene pesmi *Temna vrata: A nad portalom zunaj nosi,/ sklonjen v rameh, kameniti mož,/ .kakor da samo lepoto trosi,/ nežni balkon iz železnih rož./ Svoje desnice kazalec na ustna/ dalj kot poldrugo stoletje tišči./ Tukaj vprašanja niso dopustna, /mnogo usod je, o mnogem molči.*
- prizor iz njene pesmi *Slovo: Jesen je lepa. Vrt je še zelen/ in temna lipa čuti še poletje,/ le včasih ji odplava list rumen,/ spusti sproščen/ kot krpa sončne luči se na cvetje.*
- prizor iz njene pesmi *Kaplja: Na eni sami tanki veji/ se drobec luči je lovil,/ kot včasih težka dežna kaplja/ v trepetu lista se drži,/ se z nekim žarkom tiho staplja/ in sije, preden se spusti.*

- prizor iz njene pesmi *Tišina*: *Pod gladino morja rase/
zagonetna, mehka stvar,/ debelce, zaprto vase;/ pa odpira/
včasih batek se, razstira/ cvet, rdeč, kot jutra žar.*
- prizor iz njene pesmi *Riba*: *O, še skrivnosti zgodnjih let
živeti,/ v tem toplem toku, ki se v njem gubiš/ in nič ne
slutiš, da te preseneti/ nekoč prijem, ki mu ne ubežiš;/ da
tvoje plavanje tako je bežno,/ kot lesk, ki v igri val ga valu
da,/da morje, to razgibano, brezbrežno,/mehkó te nosi, a
te ne pozna!*
- prizor iz njene pesmi *Pred pomladjo*: *Tenke veje dviga zdaj
drevo,/ sega v lahno luč iz senčne teže,/ sega po oblakih, ki
gredo// kakor nežne in srebrne mreže.*
- krik iz njene pesmi *Življenje*: *O, in tedaj začutiš,
pa čeprav/ do mozga peče divje te trpljenje,/ kaj luči
vsemogočni je pozdrav/ in kakšna svetla sila je življenje.*

Še in še bi lahko navajal takšne „navdahnjene“ verze te velike pesnice, saj nanje naletimo takorekoč v vsaki njeni pesmi, kar spričo njene neugnane, nezadržne, do kraja odprte, nagonske narave* tudi ni nič čudnega.

Seveda nas prešinejo takšni verzi v številnih pesmih vseh velikih pesnikov, ki pa jih na tem mestu ne morem navajati – na Lili Novy sem se osredotočil, ker jih v svojih pesmih kar troši, na kar pri pesnicah v vsej svetovni književnosti ne naletimo ravno pogosto. A „zamrznjene“ so lahko tudi cele pesmi, ulite iz enega kosa in kakor pod slapom oblite v fascinantni transcendenci – njihovi nedotakljivosti, njihovi neizrazljivi povedni razsežnosti. Take pesmi so nedvomno *Panter*, *Labod* in *Poletje ob ribniku*, Prešernov *Sonetni venec*, njegove *Gazele*, soneti, mednje lahko prištejemo še kakšno

* glej Mira Mihelič *Ure mojih dni* str 141 - 151

Rilkejevo pesem, kot na primer *Jesenski dan*, Baudelairja, Lorke, Jesenina, Shakespearja, prav tako kakšno pesem Sapfe, Ahmatove, eklatantni primeri takih pesmi pa so brez dvoma Strniševa magična pesem *Kača*, čisto posebna v tem smislu, Vodušкова pesem *Netopirji* in izbruh Lili Novy v pesmi *Vihar*. Oglejmo si jih ! Najprej pesem *Kača*:

Kača

Težka in temna, kakor meč,
obdan od pisanih zastav,
leži na gredi sredi rož.
Nekje za drevjem kliče pav.

Že dolgo spi. V njenih očeh
počiva luč, brez senc in barv,
kakor na dnu globokih rek.
Za drevjem pav odpeva pavu.

Sanja. In sanje so kot stolp
iz tisoč gladkih, sivih kamnov;
prazen - sam sebi cilj in vzrok.
Nekje za drevjem klic dveh pavov.

Gregor Strniša (Mozaiki)

Strniša polaga pred nas na mizo podobo za podobo kakor tarot karte. Premišljeno. Hladno. Odsotnost čustvenosti je še izrazitejša kot v pesmi *Poletje ob ribniku*. *Kača* učinkuje v podobah in refrenu kot zaledenela. Nevidni pesnik za njo

se zdi kot mag, ki vedežuje. Podobe rastejo iz predhodne v naslednjo in poglobljajo nastajajočo sliko, ki se na koncu pred nami izboči kot prerokba. Kaj oznanja, prepušča pesnik bralcu.

Netopirji

ČUDODELNO PRIČAKOVANJE JE V NAS,
KO ŠINEJO PLAHI VEČERI.

Zamolκλο se lijo od nekod izgubljene pesmi mehov in piščali,
legajo modre sence v obraze. Rezki kriki bežečih živali
preko kamnitih polj, frfotanje splašenih ptic: vsak glas nas
vznemiri.

Rosni vonj trave in divjih rož krvavi v tišino. Blazni pastirji
plešejo daleč ob ugašajočih ognjih. Dušeče razbeljena zarja
je vžgala skrivenčasta, naga drevesa. Zdaj pa zdaj veter
zlokobno udarja
ob trhle duri. Tesnoba vzihteva. V grmovju tonejo netopirji.

Božo Vodušek (Odčarani svet)

Ko je Božo Vodušek pripravljaj svojo prvo pesniško zbirko *Odčarani svet* (1939), je zavrgel vse svoje mladostne pesmi, razen ene – *Netopirji*, ki jo je postavil na prvo mesto. In ko je pripravljaj svojo drugo pesniško zbirko *Izbrane pesmi* (v katero je, ob nekaterih novih pesmih in prevodih, povzel tudi pesmi iz prve zbirke)*, je po petindvajsetih letih

* Božo Vodušek je izdal dve pesniški zbirki: *Odčarani svet* (1939) in *Izbrane pesmi* (1966)

ponovno postavil na prvo mesto pesem *Netopirji!* Kaj je hotel s tem povedati? – Je začutil njen izvirni, bistri tok? Da se je v tej pesmi mladostniško, burno in plaho razpoloženje nedotaknjeno skozi njega izlilo na papir?

Vihar

Že davno sem dom zapustila
kakor duša telo.
Odnese la me šumna je sila
v neznansko nemirno nebo.

Nekje se vrtim med svetovi
tujimi, čudnimi.
Nekje se podim med vetrovi
razburjeno budnimi.

Vihar, ki si vanj sem želela,
me je divje zajel,
ko jaged zadela je strela,
ob gromu me dvigati jel.

Kot plen me vihti med oblaki,
ki so mu plašč goreč.
Domači vi sadovnjaki,
nikdar se ne vidimo več!

Lili Novy (Oboki)

Pesem *Vihar* je urednik Josip Vidmar postavil na prvo mesto v posthumni zbirki *Lili Novy Oboki* (1959), v katero je povzel večino pesmi iz njene prve zbirke *Temna vrata* (1941)*.

Pesem *Vihar* je kot pravi mladostni izbruh – porojen, kot se zdi na prvi pogled, iz zdravega nagona mladenke, da se iztrga iz pretesnega objema toplega doma – v resnici pa brezkompromisen rez z „normalnim“ svetom – brezglav skok v negotovost prostosti, naj se zgodi, kar hoče! Na tem mestu naj še omenim, da je Vidmar zbirko zaključil s prav tako enkratno pesmijo *Vse teče* in s tem ob pesničnem predsmrtnem sporočilu prikazal še njeno življensko metamorfozo.**

Pomudimo se še ob vsaki od teh pesmi in njihovih avtorjih.

Najprej naj ugotovimo, da so te pesmi bizarno popolne. V enem kosu, „zamrznjene“ za večnost. In samo to jih družijo – tako so različne! Takih pesmi se ne da naučiti pisati. Za to ni recepta. Razum jih ne more skovati in nobena razumska analiza jim ne pride do živega. V našem razmišljanju smo dospeli na najbolj izpostavljeni rt racionalnega kontinenta. Od tu dalje nam bega pogled po obrisih obzorja, za katerim slutimo daljne in daljne širjave brezbrežnega morja – neskončnega oceana duha. Tu se sklepa krog našega razmišljanja o „božanskem“ v pesništvu. Od nastanka takih pesmi je namreč razum povsem oddaljen, njihovo spočetje je nerazložljivo. Zato tudi pravijo ustvarjalci, ki se jim je posrečila taka enkratna pesem ali skladba, da je to šlo skozi, da so bili pri nastanku teh genialnih stvaritev samo

* Lili Novy je izdala dve pesniški zbirki: *Temna vrata* (1941) in posthumno *Oboki* (1959)

** glej zaključek portreta Lili Novy v knjigi Josipa Vidmarja *Obrazi* (1985)

mediji, v najboljšem primeru obrtniki. (Na podoben položaj naletimo tudi pri epohalnih znanstvenih odkritjih). O kaki resni znanstveni raziskavi tega fenomena še nisem slišal. Pač pa sem prebral predgovor Gregorja Strniše k njegovi pesniški drami *Ljudožerci*, v katerem je lucidna in za današnji čas aktualna pasaža na to temo. Naj jo navedem:

„V nasprotju s tistim znanim sodobnim mislecem* sem torej prepričan, da je bistvo pred bitjo in da je ravno naše svobodno odločanje najmočnejši dokaz za obstoj nadnaravnega sveta, ki ga ta mislec zanika: naše zavestno svobodno ravnanje ni moglo kar nastati iz tega otipljivega sveta, sredi sklenjene vzročne verige fizikalnih in biokemičnih zakonov, ampak je našo svobodo lahko spočela in nam jo podarila samo nadnaravna moč, ki ravno po njej zmeraj posega v ta svet. Če pa ne bi imel svobodne volje, bi bil človek zares, čeprav neskončno zapleten, vendar samo po naravnih zakonih že vnaprej usmerjen, določen, končen in omejen stroj: humanoiden robot. Brez svobodne volje si sploh ne morem zamisliti, da bi prišlo do ustvarjalnega dela.“

Kako aktualno je to spoznanje v današnjem času, ko se vsesplošni državni nadzor nebrzdano širi in krepi čez ves svet – nad človekom, nad njegovim telesom in duhom, zlasti pa z najbolj grobimi posegi v naravo, brez vsakega zadržka, brez vsakega strahospoštovanja, kar je še veliko bolj zaskrbljujoče in naravnost grozljivo! Ker rodi samo naravni razvoj, ki mu botrujejo naključja, v svoji nepredstavljeni raznovrstnosti izbranice, ki lahko šele z občutkom popolne prostosti, v stanju popolne odprtosti, privabijo navdih kot privabi duhteč cvet metulja, da z njegovim prahom oprashi druge cvetove in ves travnik. Zdi se, da je v Strniši prav ta siloviti

* Jean Paul Sartre, francoski filozof in književnik, utemeljitelj eksistencializma.

izbruh vse njegove notranjosti po svobodi priklical enkratno pesem *Kača*. S tega vidika jo v vsej ostrini nenadoma uzremo v prozornem odsevu, za katerim se na zlati podlagi blešči stari svetopismenski mit o izgonu Adama in Eve iz raja.

Kot so *Netopirji* povsem drugačni od *Kače*, se tudi Strniša in Vodušek razlikujeta po svojem nazoru in temperamentu. Strniševa prva pesniška zbirka *Mozaiki* (1959) še kaže na srednje evropske korenine, čeprav že z opazno svojsko usmeritvijo, medtem ko zbirkami *Odisej* (1963) in *Zvezde* (1965) le težko najdemo vzporednice v evropski literaturi, za to se je treba ozreti še kam drugam, proti Srednjemu vzhodu, Aziji,* odpreti knjigo svetovne književnosti. Vodušek pa je kot študent na potepu po Parizu naletel na Baudelairejeve *Lers fleurs du mal*, ki so napravile nanj doživljenski vtis. Njegov pesniški talent se je vnel in razvnel pri Baudelairju, vzplamenel v lastnem duhu, a se vse življenje napajal pri Baudelairju. Njegov izpovedni spis *Fleurs du mal*, ki ga je v letu 1957, kot zrel pesnik pri dvainpetdesetih letih, objavil v Naši sodobnosti št. 8/9, je morda najpomembnejši vir o njegovih pogledih na Baudelairja in s tem na njegovo lastno pesniško ustvarjalnost in pesniško ustvarjalnost nasploh. Takole piše:

„... Nenavaden vtis, ki ga je napravila name Baudelairjeva poezija, je ostal v meni ravno tako živ, kakor je bil tiste dni, in kadar vzamem v roke drobni zvezek njegovih pesmi, ki me je spremljal skozi vsa leta, se zmeraj na novo zavem, da je ena od redkih knjig, ki deluje name vsakokrat z enako, nezmanjšano močjo ...

---

* Pesnik je med študijem germanistike obiskoval predavanja iz akadologije (osnove sumerskega in asirsko-babilonskega jezika) in hebrejščine (sl.Wikipedia.org.) in se seveda ob tem seznanjal z vzhodno zgodovino in literaturo.

Tisto, kar me je takoj pri prvem branju Baudelairja prevzelo in kar ga po mojem najprej loči od vseh drugih poetov, ki so živeli in ustvarjali v drugačnih časih, je njegova obsedenost od praznote življenja, združena z nenehajočim strahom pred smrtjo, čeprav se po goli logiki ta dva občutka pobijata ...“

Vodušek ugotovi, da je evropski intelektualec v času Baudelairja ostal brez idealov in iluzij in zato videl zgolj praznoto v življenju, zaradi česar je v njegovih očeh tudi smrt izgubila svojo vsebino kot izpolnjen zaključek življenja in se pred njim pojavila kot strašna tema, ki se ji pridružuje še praznota življenja. Po tej ugotovitvi Vodušek opozori, da sta temeljna občutka „pekoče naveličanosti nad življenjem in uročenosti od smrtne groze sicer uvod in finale v Baudelairjevem doživljanju sveta, „sta pa kljub vsemu le dve posamezni pošasti v njegovem velikem panoptikomu Slabega. Z mislijo, ki je ostra kot secirni nož, odkriva Baudelaire na dnu, v koreninah realnega sveta neozdravljive, rakaste rane, in pod zapeljivo privlačnostjo cvetov vidi povsod prežeči strup razočaranja in kesa ...“

Nato Vodušek razširi okvir svojega prikaza z ugotovitvijo, da je Baudelaire ponotranjil in pesniško oživel umazanijo in pokvarjenost moderne civilizacije. To mu izvabi izjavo: *“Izredna ustvarjalna moč Baudelairja se kaže v sugestivnem poetičnem obvladovanju tega sveta ...“* da v odboju od te vzhičene hvale razkrije surovo poanto v Baudelairjevi revii: *“Ampak da se mu je to posrečilo, temelji na posebnem odnošaju poeta do takšne resničnosti: kakor jo očitno zavrača kot slabo, se čuti hkrati nezdružljivo zvezanega z njo, vse njene krivice in pregrehe, njeno nenasitno poželjivost in trudnost čuti kot svojo usodo in vsebino svoje duše ... Brezobzirna odkritosrčnost nasproti sebi in pa občutek sokrivde za vse tisto slabo in grdo,*

ki ga opeva in opisuje, sta osupljiva revolucionarna novost Baudelairjeve umetniške osebnosti. Ko prebiramo njegove pesmi, smo priča nenavadnemu prizoru, da je poet postal svoja lastna žrtev, da je svojemu nagonu upodabljanja daroval svoj zadnji ponos in sram in zadnjo krinko samoopravičbe: kaže se nam ... v vsi revščini in ponižanju golega človeka, ki ga ženejo in stiskajo strahotne sile Slabega. Ceno človeške žrtve plačuje umetniška zmaga: vse to, njegova lastna grdota in grdota sveta zunaj njega, se po čudoviti magiji spreminja v ponosno umetniško lepoto.“

To odkritje globine, iz katere je Baudelaire ustvarjal, Vodušek sklene z zaključno mislijo: *“Vsa velika umetnost, pa najsi se zdi za površnega gledalca še tako temna in brez življenjskega upanja, očiščuje in pomaga življenju s svojo nadpovprečno, v dno segajočo odkritostjo ...“*

Voduškov grenki, zbadajoči način (*Netopirji* sodijo med redke izjeme, ki odkrivajo Voduškovo drugo plat) je Strnišituj,* z Lili Novy pa popolnoma nezdružljiv. Ni dvoma, da se je ta izpovedni pristop v Vodušku tako globoko zasidral prav zaradi Baudelairovega vpliva.** Ta komponenta daje Vodušku značilen ton, enkrat in nezamenljivo prepoznaven, ki ga loči od vseh drugih slovenskih pesnikov (vseeno katerih generacij). *Netopirji* so izliv razpoloženja. Plahega in občutljivega, kot so netopirji, in grotesknega in nepotešljivega, kot sta njihov videz in krvoločna narava. *Netopirji* so tako baudleraiski! Če bi imel Baudelaire aristokratski grb, bi mu moral na vrhu ždeti netopir z razpetimi krili. Vodušku so *Netopirji* šinili iz dna duše, da nas tudi po stoletju

* Če se omejimo na pesnikov opus prvih treh zbirk in še nekaterih drugih vrhunskih pesmi, ki predstavljajo po mnenju avtorja glavno delo Strniševe genialnosti in s tem pravi odraz njegove enkratne osebnosti

** Med pesniki naslednje generacije (*Pesmi štirih*) je Janez Menart najizrazitejši nadaljevalec Voduškove baudlerairske smeri

od nastanka takoj zadenejo. V *Netopirjih* je otrpnil večer, ko se je prebudil nočni svet, ki je, fantastičen in tesnoben, kakor kresna noč temno rdeče buhnil v pokrajino. Kakšna ironija usode (ni tudi to baudlerairsko?), da so se prav *Netopirji*, v katerih ni nobene grenčice in vrh vsega niti upogljive smrekove iglice, izkazali za enkratno Voduškovo pesem!* Ki nas že s prvim stavkom – z nedoločnim hrepenenjem – hipnotizira in takoj nato osupne s kontrastnimi, razpoloženskimi preseki, napisanimi v enem samem zamahu, v katerem otrpne razpoloženski trenutek v utripu ene same celovite slike. Če se glasbeno izrazim, so *Netopirji* več tonski akord, pri katerem se začetni ton v odmevu ujame z zadnjim in tako dvigne na dan komaj zaznavno, podloženo melanholično intonacijo te pesmi, ki v bralcu zapusti občutek, da ta slika kresne noči temni z *zlokobnimi udarci vetra ob trhle duri* od obrobja, kjer *tesnoba vzhiteva in v grmovju tonejo netopirji*. V tej pesmi predstavlja razpoloženski trenutek vso pesem, tako da je ta trenutek še v drugo kot cela pesem „zamrznjen“, v njegovi in s tem njeni neizrazljivi melanholični povednosti.

Kako je lahko Vodušek v svojem začetnem obdobju, ko se je šele preizkušal v pesnjenju, napisal *Netopirje*, ki sodijo v sam vrh njegovega pesniškega ustvarjanja? Nobenega dvoma ni, da je napisal to pesem pod vtisom, ki ga je nanj napravil Baudelaire. Oblika pesmi, ki bi jo lahko označili kot pesem v prozi, jasno kaže na Baudelairove *Le Spleen de Paris*.** - Kaj je Vodušek že napisal o Baudelairjevem odnosu do pesniškega ustvarjanja v svojem spisu *Fleurs du mal*? Brezobzirna odkritosrčnost nasproti sebi ... Ta velelnik – si upam trditi – je v Voduškovi duši zarasel razkol iz otroštva in pubertete in kot nedotakljiva brazgotina trajno zaznamoval

* Vodušek je napisal še nekaj pesmi v prozi (*Mesto v noči*, *Banalni križev pot*), ki pa ne dosegaajo *Netopirjev*

** Baudelaire (*Les Spleen de Paris* 1869) – *Drobne pesmi v prozi*

njegov odnos do življenja in pesnjenja. Mladostni idealizem teži k rigoroznosti in zato ne preseneča, da je bil Vodušek pri pisanju *Netopirjev* v odkritosrčnosti do sebe še bolj rigorozen kot sicer, kar pomeni, da se je pri pisanju do kraja razprl in da je sledil tudi komaj zaznavnim vzgibom notranjosti – da ni popustil niti pri občutku malenkostne nepopolnosti, pri kateri bi kdo drug zamahnil z roko.

Lili Novy nam ni zapustila pisnih virov o svojem odnosu do pesniške ustvarjalnosti, o tem tudi ni govorila – z eno samo izjemo. Kaj o tem misli, je dala lakonično, vendar duhovito in zelo jasno vedeti v svoji prvi pesmi v slovenskem jeziku, objavljeni v Hramovih zapiskih 1933 št. 5, v sonetu z naslovom *Odgovor poetu treh pesmi brez božanske iskre*, s katerim se je odzvala Božu Vodušku na njegov izzivalni sonet *Tisti ljubeznivi dami, ki pogreša v mojih pesmih božanske iskre* (Hramovi zapiski 1933 št. 3–4). Njena osebnost je morala nekaj oddajati od sebe, s čimer je Voduška tako zelo dražila, da ji je s sonetom vrgel rokavico. Sama ga sicer zlepa ne bi imela za mar, bil je daleč od njene družbe, odvetniški praktikant in dvajset let mlajši od nje. Kljub temu, da bi lahko kot aristokratinja, ki se je družila z eminentnimi literati, brez nadaljnjega spregledala ta zaletav izziv, je pobrala rokavico in mu vrnila milo za drago. To veliko pove o njenem značaju. Govori pa tudi za to, da ga je ocenila za vrednega,* da ga sprejme za izzivalca in prekriža z njim floret. Po tem zgodnjem trku, kolikor je bil že neobičajen in v tedanji literarni srenji sprejet kot še en izpad čudaške

---

* Božo Vodušek je diplomiral na dveh fakultetah, na filozofski iz romanistike in na pravni; njegove pesmi so bile v tedanjem slovenskem literarnem prostoru, v obdobju med obema vojnama, nekaj svežega, drznega, a po formi stroge, klasične, na visoki ravni – daleč od avantgardnega ekspresionista in futurista Antona Podbevška (zbirka *Človek z bombami iz leta 1924*)

grofice,* sta ostala literarno, družabno in ustvarjalno vsak na svojem bregu. Veliko okoliščin je temu botrovalo. Vodušek ni bil nikoli sprejet v družčino „naprednih“ socialno-liberalnih literatov, v kateri je bila Lili Novy kuhana in pečena, po prepričanju je sodil h krščanskim socialistom, ki so bili sicer tudi Lili Novy blizu, vendar Vodušek tudi v tem krogu ni našel pravega stika.**

Zakaj se kar preveč ukvarjam z odnosom med Lili Novy im Božom Voduškom? Ker si upam trditi, da je bilo med njima več od omenjene peresne praske, ki je bila začetek njenega znanstva – da ta pesniški dvoboj naravnost simbolizira njuno protislovno razmerje, ki je za nas zanimivo, ker nam reflektira njun odnos do pesništva. Kot rečeno, je bil Voduškov grenki, zbadljiv način z osebnostjo in pesnico Lili Novy popolnoma nezdržljiv. A njun temeljni odnos do umetniškega ustvarjanja je bil isti! Breobzirna odkritosrčnost nasproti sebi. Rezultat pa nasproten! Medtem ko je Vodušekova notranjost ob tem soočenju reagirala kot vzmet, je v Lili Novy pljusknila. Medtem ko Vodušek do kraja zbran prežeče, z bolečo napetostjo sledi sproženi vzmeti, dokler se ne zasadi v oviro ali od nje odbije, se Lili Novy kot zamaknjena, z vso pozornostjo predaja nihajem in valovom v svoji razburkani notranjosti. In v skladu s tem, sta povsem drugače občutila, kako se v njej poraja pesem. Za Voduška je nastanek pesmi zmaga (ceno človeške žrtve plačuje umetniška zmaga) – medtem ko je za Lili Novy plod, ki v njej vzkali, ko se je dotaknila božja iskra – ki pa ni neka blagodat, božja mana, ki pada z neba – marveč silovita, nečloveška katarza! In za

---

* glej Josip Vidmar *Obrazi* (1985)

**v letu 1931 je Božo Vodušek zapustil revijo *Dom in svet* in katoliški krog, ki se je okoli nje zbiral (sl. Wikipedia.org)

Voduška je umetniška zmaga prav tako nečloveška katarza,*
ki jo imenuje *čudovita magija*.

Svoje doživetje katarze opisuje Lili Novy v pesmi:

Temni bog

Bolestna sla me stresa vse močnejše,
duši me, iz srca do ust kipi,
in vse se v meni kot od groze smeje
in kot od sreče joče in ihti.
Prišel je temni bog in sred noči
mi spet položil je roko na prsi;
nemočni so mi udje kakor trsi
in kri mi valovi, kot on želi.
„Zapoj!“ veli.

Lili Novy (Oboki)

To pa ni čudovita magija, marveč notranji pretres! Za kaj gre? Vodušku je brezobzirna odkritosrčnost dovolj za nastanek pesmi, Lili Novy pa ne. Za Voduška je dovolj, da se s skrajno odkritosrčnostjo odpre samemu sebi in svetu in nato natančno sledi odzivom v svoji notranjosti na občutke, ki ga vznemirjajo in prizadevajo – da se ob tem do kraja razgali – in že bo prišlo do čudovite magije, do pesmi: zakaj ceno njegove človeške žrtve bo plačala umetniška zmaga. V Vodušku ždi prepričanje, da sta katarza in s tem rojstvo

---

* glej citat iz Voduškovega spisa *Fleurs du mal*

pesmi odvisna od njegovega prizadevanja, Lili Novy pa doživlja brstenje pesmi kot trenutek navdiha, ki mu pravi božja iskra. Ta pa pride ali ne pride – pride pa, kadar pride. Nemočna je. Pri tem se zaveda, da ima možnost le, če je v življenju avtentična, če uboga svoj notranji glas in se prepušča sebi – da je takšna, kakršna pač je, resnična. Ta prostodušna iskrenost v vsakdanjem življenju pa še ne prinaša katarze (to ni Vodušкова strastna odkritosrčnost, v kateri se brezobzirno sooča z zlom – v svetu in v sebi – da se razgalja in ob tem doživlja katarzo!), to je prostodušna iskrenost, ki se odraža v odprtem značaju, ki so mu tuje intrige, čenče in zahrbtnosti – ki vselej poskuša pomagati, je do kraja poštena, idealistična, naivna ... Ta naravna, prirojena iskrenost je prepoznavni znak vseh umetniških duš in se seveda pojavlja v vseh odtenkih; nanjo naletimo tako pri občutljivih dušah kakor pri grobijanih, začutimo pa jo v človeški širini umetnikov in vseh drugih ustvarjalnih ljudi.

Lili Novy doživi katarzo osupla in pretresena, da se v njej „vse kot od groze smeje in kot od sreče joče in ihti,“ ker je njeno iskrenost kot iz vedrega neba zanetila božja iskra, ne da bi k temu s čimerkoli pripomogla. – Vsaj zavestno ne.

Še ena protislovna vzporednica med Lili Novy in Božom Voduškom osvetljuje njuno zrcalno pesniško razmerje. Tudi Lili Novy se je, podobno kot Vodušek ob Baudelairju, navdihovala ob enem izmed velikanov evropske poezije – ob Rilkeju. In naprej: Kot je Voduška zanimal Rilke, je Lili Novy Baudelaire.

Pesem Vihar je ilustrativen primer, kako je Lili Novy pisala pesmi, ko se je je dotaknila „božja iskra“. Izročila se je njenemu žaru z dušo in telesom.

*Že davno sem dom zapustila
kakor duša telo.*

To je oznanilo – ki ga izreče pesnica z vsem mirom. V navalu moči, ki v tem trenutku vdre vanjo, ga v isti sapi dopolne:

*Odnesla me šumna je sila
v neznansko nemirno nebo.*

Da bo jasno, kaj se je zgodilo.

Kako usodno je to slovo, razkrije pesnica na koncu pesmi, ko preseka z vsem, kar jo je doslej obdajalo:

*Kot plen me (vihar) vihti med oblaki,
ki so mu plašč goreč.
Domači vi sadovnjaki,
nikdar se ne vidimo več!*

Rez je dokončen.

S tem rezom se nam odpre pesniška zbirka *Oboki* (1958), ki se po vseh čustvih, žalosti, pretresenosti in zamišljenosti izteče v predsmrtno jasnovidno občutje – *Vse teče*. Navajam prvi dve kitici in zadnjo, peto:

Vse teče

Vse teče, nič se ne povrne
in nič ne pride več nazaj;
nikoli val se ne obrne,
sijoča zvezda se utrne,
v temi zgubi se njen sijaj.

Mi vsi smo kakor na palubi
in plovemo v neznano stran;
zato trenutka ne izgubi
in, kar s teboj potuje, ljubi,
dokler ti svetli čas je dan.

...

A glej na vse kot iz daljine,
kot da že nič več tvoje ni,
kot da bi gledal na spomine,
na ladjo, ki s teboj izgine,
na luč, ki se v megli gubi.

Kakšna razlika v dojemanju življenja in našega obstoja v primerjavi s pesmijo Vihar! Po burnem doživetju nagonskega prehoda v odraslo življenje, ki prelamlja z nezavednim otroštvom – po tem doživetju neizprosne dokončnosti, ki jo vsakdo od nas nosi v sebi kot klico smrti – po tem notranjem krču – priteka v nas s sproščenim mirom večno minevanje ... vsega živega in neživega, vidnega in nevidnega ... Vse, kar obstoji, odnaša nevidna reka, neslišno, neopazno, z enakomernim tokom, ki nikoli ne pospeši niti upočasni. Minila so desetletja od mladostnega izbruha *Viharja* do zrele, vse sprejemajoče predanosti večnemu toku *Vse teče* –

- in po začetnem stebru v stoletni palači se je naposled na koncu pojavil še njegov par, drugi steber, in nad njima obok. In za njim v večnem minevanju nova stebra in nov obok, nova stebra in nov obok ...

Medtem ko gledamo iz vedno večje razdalje v minevanju, ki nas odnaša, na vse samo še kot na spomine, se dviga pred našimi očmi prozoren, sanjski hram.

A kaj naj počnemo s tem hramom? Koga neki pa dandanes „božanska“ umetnost sploh še zanima? Najbolje odgovorim, če opišem pripetljaj, ki sem ga doživel med vožnjo z vlakom od Berlina proti Münchnu:

Vlak je bil slabo zaseden in v kupeju sem bil sam. Na drugi ali tretji postaji po Berlinu se mi je pridružil mladenič, športno oblečen, z živobarvnim šalom nekega nogometnega kluba. Beseda je dala besedo in izvedel sem, da fant živi samo za svoj nogometni klub. Vsak dan je na stadionu, na vse tekme hodi, kadar igra klub v gosteh, potuje tja, druži se samo z navijači, obožuje igralce in išče stik z njimi. Njegovo življenje je nogomet. V nasprotju s to življensko bedo pa je bil fant simpatičen, njegova naravna sproščenost, ki je ohranjala spoštljivost do starejšega sogovornika, sta izražali tenkočutnost in inteligenco. Žal mi ga je postalo. Brez posebne misli sem potegnil iz kovčka rumeno Reclam knjižico *Rainer Maria Rilke Gedichte*, iz katere sem maloprej, pred njegovim prihodom, brez reda prebiral pesmi. Rekel sem mu: „V življenju je vendar še veliko več od nogometa.“ Skomignil je z rameni in mi odvrnil, da njemu nogomet zadošča in da je čisto zadovoljen s svojim življenjem. Polistal sem po knjižici, da sem našel kratko trikitično pesem *Der Panther*. Vprašal sem ga, če je že kdaj slišal za Rilkeja. „Ne, ni. - Kdo pa je to?“ Povabil sem ga, naj prisluhne. *Der Panther*. Počasi sem na glas bral, kolikor sem najbolje mogel. Ko sem končal, je molčal, na obrazu presenečenje, kaj naj to pomeni. Mešanica nerazumevanja in zanimanja. „Naj ponovno preberem?“ Ni odgovoril. Utrip trepalnic je dal vedeti, da lahko. Ko sem končal, je hotel, naj mu še tretjič preberem. ... *Der weiche Gang, geschmeidig starker Schritte ... wie ein Tanz von Kraft um eine Mitte ... und hört im Herzen auf zu sein.* „Kaj nosi ta pesem v sebi?“ sem prekinil tišino. Presedel se je, kot da išče pravo lego in izstrelil: „Smrt.“ Prešinilo me je.

Zmeden sem dvakrat, trikrat razvlečeno pritrdil: „Da ... da ... zadel si ... smrt!“ V duhu sem se še vedno opotekal. Tako določno doslej še nikoli nisem dojel te pesmi. Da je oda na smrt! Da je ta fant v svoji neukosti v trenutku zadel bistvo! Vstal je, zavihtel šal okoli vrata in vzel potovalko s prtljažne police. „Moja postaja“, je pojasnil. „Ti je ta pesem kaj dala?“ sem hotel vedeti. „O, ja!“ je izbruhnilo iz njega. Temen, spremenjen glas. „O, ja!“ je po premolku še dvakrat hripavo ponovil, kot da se je moral olajšati. Z dvigom roke se je pri vratih poslovil. Ko je šel po ploščadi, se je ozrl k oknu, da sva se spogledala. Obstal je in mi pomahal. Po dveh korakih se je ponovno obrnil in mi pomahal.

Brez dvoma – ta fant je doživel katarzo.

Vsa „božanska“ umetnost sproži v nas katarzo. To ni nasilna revolucija, ampak metamorfoza, ki nas spreminja v notranjosti.

Koliko ljudi pa danes sploh še razume „božansko“ umetnost, da bi lahko doživeli „katarzo“? Prave umetnosti ni treba razumeti – ne da se je razumeti. Kot zaljubljenec ne more razumeti stalnega hrepenenja, vročega vala v telesu in drhtenja v pogledu. „Božanskost“ pesmi – kot tudi vseh drugih umetnosti – zablesti ob prvem dotiku. Ko nas udari.

V Ljubljani, dne 6. novembra 2013

Boris Paš

Hlap in prah

MOTTO

O, duh!

Tako lahkoten si! –

Brez teže.

Da še „brez teže“ nisi!

Da niti misel nisi!

Nič me, kakor ti, tako sladko-boleče ne skeli –
samo ljubezen.

Hlap si, ki s svežino režeš in takoj spuhtiš!

O, lepota!

Tako razkošna,

da te vsak okras kazi!

Kot nežna, mlada koža,

mokra,

po kateri tisoč biserov polzi.

Nič te ne razkrije,

nobena svila, in četudi še tako drsi!

Kakor solza v očesu

siješ!

Kakor zadnje sonce v pogledu

tvoja sled žari.

Prah si, ki v prasketu čustev padaš in takoj sprhniš!

O vidva večna!

Nič sta! Le golota.

Slepeča-bela kakor zima v soncu, ki v oči blešči!

IZ ZAMAKNJENOSTI

Tiger v divjem kostanju

Njegovi listi so njegove šape,
presledki med njimi,
ki vabijo v temò,
brezdanje oči,
neslišen dih,
šum trave,
ob katero se mu drgne progasto telo.

Z divjostjo, s katero sope,
ko se v mraku,
nepričakovano,
tik pred tabo,
kot nevidna senca utelesi –

tako butne v fantu
skozi žile kri
dekliški glas,
ki ga na lepem preseneti.

Kakor divji kostanj, ki na jasi tiho vase šelesti,
budi spomine
– bliskovite –
iz globine,
ki je ne doseže hrepeneča duša –

tako
telo
lebdi,
ko se nemočno vroči sapi nad seboj prepušča.

In kakor voda,
ki iz sebe valovi
in vase usiha,
da se njena migljajoča površina spušča
in krepi –

tako
oko
drhti,
ko skriva čustva.

Ženska

Ženska je pozaba,
ker je zanjo življenje ljubezen –
sen,
v katerega te začara,

da te iztrga.

Fatamorgana

Odvrzi vse od sebe, da boš gola v morju izgubila tla pod nogami in te bodo valovi odnašali proti meglicam, ki se ti bodo stalno izmikale, medtem ko se boš trmasto zaganjala in jih poskušala doseči – dokler ne boš končno sprevidela, da so privid izparine med morjem in nebom, ki neprestano beži od tebe, ker so samo slika. In tedaj boš doživljala, zakaj se midva nikoli ne moreva prijeto.

„Zdaj“

Ni jesen, ampak je sanja v jeseni;
nikdar se nisva srečala,
ampak senca prehaja temo;
nič naju ni ločilo,
ampak maestral strga gladino –

tega „zdaj“ ni bilo.

Sled

To telo nisem jaz,
je le moj dom,
iz katerega letim kot ptica
v samoto med visoke, ostre skale,
na katere se kot puh lovi tišina.

To telo je nema govorica –
prastara pisava,
ki s podobo kaže,
za kar ni izraza.

Človek pa je iskra v vzbuhi isker
in v naslednjem hipu pepel –
na občutljivi plošči nenehne preobrazbe
neponovljiva sled,
ki za vedno ostane.

Kamenček in kapljica

Telo.

Med milijardami telesi.

Kamenček na plaži.

Sled ozvezdij.

Duša pa je kapljica,
ki jo morje naokrog škropi,
da se na njem zasveti
in k soncu izpari.

Smet

Kot predebela nit
v tenko tkanem blagu,
gnezdi v vsem živem kača –
v svitek zvita,
kakor speča volja,
zatopljena vase.

Morje in molk

Medtem ko nam uhaja čas med prsti kakor bežne
slike vedno tanjšega zaslona
in hkrati vre v vedno bolj nabuhlo stvarnost trušča,
vojn in strašno krivdo

zamolčanega

masovnega umora,

se igra z usodo kakor morje,
ki skrivnost življenja
bliska v sencah
premetavajočih se valov.

Na njih brezciljno gugajoči ostanki brodoloma,
pod njimi, v tišini kakor v kraljevski grobnici

pod zemljo,

na blatnem dnu trohneče ladje,
z mrtvimi,
ki so odnesli s sabo
v valujočo večnost pod zmečkani krov
– v mehko travo –

hotenja, čustva, drobno, v grlu obtičalo prizadetost –
zadnjo grozo,

ki jo s pošastno iznakaženostjo ravnodušno
razkazujejo lebdeča trupla,
kot obgrizki mimo plavajočih morskih psov.

Kot po mizi švigajoč neslišen prst odseva,
zlit z valovi

– kot bi skozi medel zrak zablislil žarek –
na morskem dnu sprelet prozornega galeba.

Preteklost

Preteklost je morje.

Odsotna gladina,
ki pušča vetru, da jo mrši –

dokler iznenada ne plane v nebo
in trešči
ob mokro lesketajočo, kakor britev ostro, črno čer srca,
da kot razprta perutnica brizgne v mlečnih penah
skozi vse telo.

PORTRETI

V Unionski kavarni v Ljubljani

Oblačen popoldan, ko omahuješ,
ali ne bi vzel s sabo dežnika.

Sveže toplo je
in muhast vetrič obrača čase,
kot otrok, ki teka z vetrnico
in jasni obraze.

V Unionski kavarni ni več mize,
za katero smo ob nedeljah po maši
posedali ob kavi in žemljah,
zakopani v revije in časopise –

prostor pa je še.
Zdaj razumem Indijance.

Od tam veje dih s slino,
pomešan z znanim duhom vlažnih dlak,
kot da me črni zimski plašč spet boža z mrzlo lisico
in diha vame cestni hlad –

ko se zadihana sredi noči,
v zavetju spečega doma,
z auro pravkaršnje družbe
hrupnih literatov, cigaretnega dima
in gostilniških hlapov,
čez posteljo sklanjaš nàdme
z vročo sapo.

V nemogočem je lepota

(Ida v Podcerkvi)

Ta roka, skrčena, s pordelimi obronki členkov,
kakor odsotna, brez misli kaže hrbtišče dlani,
po katerem se čez rožno, svileno kožo
lijejo vodeno mōdre žilice – pōlne
kakor pljuskajoči potoki vzdolž gozdnih poti.

Sproščena in pozabljena na mizi, utrujena počiva.

Ne moreš je z besedami ujeti
v njeni navidezni breztežnosti,
v kateri plava,
kot tudi ne v utripu,
ki se širi od srca in v izteku v njej drhti
brezčasno.

Slepo oko

(Albin Planinec)

O, slepo oko v zelenem ježu!
V bahavem, sijočem rjavem zrklu bleđa, siva lisa,
zasanjana na dnu tolmuna, kjer negibnost knjigo lista,
kakor kdaj pa kdaj zaniha živo pisana korala
na zaraščnem grebenu.

Dih, neslišen, kot na površini neopazen tok,
hrumi v telesu in se tiho oglasi šele,
ko z vso močjo predre pritisk in se spusti v globino,
kjer v šelestečem plesu podivjanih čutov,
od neznane sile voden, tipa v gošči pot,
do katere nas nikoli ne pripelje misel.

Kot večerna sapa v gubice nabira površino,
da, ko sonce utone, tiho, v zadnjih, milih žarkih
v ornamentih zacveti,
kot se med njimi tu in tam napne mehurček,
ki izdaja ribo,
razprostira plašen netopir membranska krila,
preden slep vzleti.

O, samotarji, blagoslovljeni in prekleti,
da čutite preveč, da vas boli!

Rudi Dujc

Sinjina.

Te modre oči, brez misli odprte,
trde, naravnost v sogovornikove uprte,
da od te safirne bleščave omotičen,
zmeden išče besede –
ko ga že ogreje bližina
in ga pogled priprtih oči
kakor skozi maslo razpolovi.

Lesk svišča
se razliva v nasmeh
in v spreletu čez pordela lica
dviga ob orlovskem nosu
z aristokratskega, napetega obraza
kot meglica čez gorovje v nedogled ...

ko zamolklo v daljavi butne težko, mrzlo morje
zlitih črnih zrn,
kot da ta modrina v globinah oceana,
v praznem medprostoru niha,
v mehurju zraka –

nad spodnjo vodo,
ki nas v teminah čaka.

Tina Maze

Ne veš,
a v sebi čutiš.

Da te sila nosi.

Nosi
po strminah,
po ledenih ploščah,
po grbinah,
med koli in zavoji ...

na smučinah

brez teže –

tebe samo ...

čisto samo ...

na belini z nabitim, črnim molkom ob stranicah,

ki te kakor brizg nevidne volje
izriva skoz obroč razuma
v prostost –

ko te prešine!

Nenadni piš divjosti!

Tisti hip!

Ki ga z vsem bitjem kličeš!

Ko te grabi
dalje,
dalje
snežna struga.

Ko misel zgine.

Ko čas zaplava. –

Ko se naseli vate druga.

Snežna planjava

(Matija)

V samoto ugreznjen mir kakor odmev tišine,
ki ga sneg duši,
odseva v zvezdno noč širjavo raskave beline –

z lahkoto,
s katero nezavedna kretnja duh izdaja –

v breztežnosti, ki udarja v oči.

Kot lokvanj, ki na blatni vodi odsotno sanja,
stisnjen med mesnate liste,
belo-rumen kot angel, dvignjen
nad razumsko misel, vsako nepredirno, temno strast
pod njim,

raste snežna planjava v mesečini
med gozdnimi hribi,
kot čoln na valu, ovit v pajčevino,
v nočno nebo,
v vedno globljo, globljo, daljno globino,
prebito z diamanti,
vedno bolj sinjo.

Glasba

(Mihael)

Dih, vzdržan v zanosu,
nosi roko z lokom,
ki polzi čez struno,
da brni zateglo, z zajedajočim zvokom,
kakor da razdražen živec
zbada dušo,
ki jo skriva violina v svojem temnem trupu.

Ne vem, od kod si,
a čutim, da si čustvo,
ki se v samoti odpira!

Kakor pot posuta z jesenskim listjem,
v čipkah drugega življenja,
stvarnost izzivaš –
in se vsakokrat na vdajajočih tipkah
v svetlobi, v sencah
pod zdrselimi dotiki, silovitimi udarci
v kapljicah razbijaš!

In kot bi v vetru tenko, še zeleno steblo s semeni
obviselo na ovelih listih,
podrhtavaš kot zadihana žival na begu
v zamišljenih spominih.

Ingo

Le malokaterim se leskeče na obrazu prah prazvezd,
da jim od jamic v licih poigrava v očeh,
ki jih ovojnica čez zrkla dela motne,
kot da jih zastira vlažna mrena
mrzlega, novembrskega dopoldneva.

Ko pa se na lepem, brez razloga, nebo zvedri,
se na peščeni poti v parku zrcali v svetlih lužah
temen svet.

Kot skozi čipke senc,
pod obokom tisočerih listov, drhtečih, presvetlenih,
travnato zelenih krošenj
zre kakor otrok odprto
in hkrati vase, slep,
na temno, rebrasto gladino tiho odtekajoče vode,
ki z vso vodno maso
drsi neslišno, neprestano,
čez vedno isto dno pod mostom
nad nepremičnim, bledim kamnom.

Senca

(Ida)

Lahko bi imela kakršenkoli obraz,
kakršnokoli telo –
zunajnost je samo senca,
ki jo je vrglo drevo.

Niti slutiti ne daje,
kakšen požar
se širi za njo.

Vestalka

(Mojca Zlobec Vajgl)

Kakor da bi s prsti kot s plameni
burila preplašen ogenj in izzivala vročino,
razžarjena v zanosnem vzbuhu,
slepo cuka za ostrino.

Na odru, razsvetljenem, kot da je oltar –
z glavo vznak
kot žrtven dar

ne več pri sebi,

kakor tujka kradoma v notranjosti poslušča
v podvodnem svetu nemi glas,
ki ga odmeva v dvorano struna –

kipeča k zlati štukaturi v strop,
z zakovico zabita v gosti mreži
v eleganten, starogrški lok,
drhteča –

od oglatih, gibkih rok
za hip napeta, brž spuščena –

kakor kaplja,
ki v gladino pljuska,

kakor kaplja,
ki v gladino pljuska –

izbrana,

da s pridušenim taktom pod preskakujočo melodijo,
v sozvočju čustva in posluha,
pritajenemu občinstvu v temi izdaja,
kako je to glasbilo
njena duša.

Orfej v Tivoliju v Ljubljani

(Bojan Kunaver)

Poletje se poslavlja. Prvi sončni dan po dežju.

Kakor krik se sredi trate pne k nebu
kip,
ulit v pepelu,
nevidno preboden skozi nart
na trnu,
ki tlakuje pot v Had.

V poznem popoldnevu park temni,
kot glas, zamrl v grlu.

Brez obraza, z glavo vznak,
ji lije lasni slap do ledij.
Kot preteklost.
Kot slovo.
Od nemega Orfeja,
ki ga je zajela blaznost.

Vijugast trak iz peska se razblinja v mrak pod krošnje na obronku gozda.
Skozi liste se žareči utrinek sonca kakor pajčevina krade v senco
pod vejevje.

Sem in tja zablisne
in za hip
zasije
na ramenu dečka –
ki črn iz brona,
na vrhu belega, kamnitega stopnišča,
nag,
s prsti na piščalki,
v mrleči park pod sabo piska.

Da budi.

Ljubezen preko groba, ki je Bog ne odpusti.

Dejà-vu

(Ida)

S skrajnimi močmi se nad prepadom komaj še držiš
za kamen,

ki se ga trdnó oklepa ruša,
in steguješ proti meni roko,
ki je ne morem prav zagrabiti
– drsiš –
v grozi krčevito zadržujem le še pol dlani,
ki mi polzi, polzi ...
ko iznenada zdrsne
in me zadenejo oči

razprte

– v prostem padu –

v plamenečem žaru
srnje rjave šarenice –

v hipu mehko zlite
v dopovedujoč pogled,
ki mi naroča in odpušča,
kot pojemajoči žarek skozi šipo ...

–

Nekdo me dregne.

In ko se ozrem,

se smeješ,

me gledaš od strani nabrito,
s podrhtevajočimi lasmi v razpôsajenem vetru,
kakor našopirjen vrabček,
ki je v zaspanem popoldnevu
hrupno sfrfotal na okensko polico.

RAZPOLOŽENJA

V zimskem gozdu

Vonj po listju in kostanju
plava v zraku in teži srce.
Odmaknjena tišina v gozdu sili k spanju.
Tuj si si in zdi se ti, da si drugje.

Drevesa se leskečejo od mraza,
črne veje v oči štrlijo.
Mokre korenine izginjajo v zemljo,
kot da se nad njimi deblo
v kadilu megle taja.

Nebo je mrzlo sivo.

To je čas, ko se pogled mehča –
ko se oglašča čustvo, ki se iz prepira dviga
in boli oba.

Črn lesket

Sončen dan po dežju,
ki se preveša v večer.
Ples senc lovi lesket,
ki ga svetlika površina
nepredirno temnih luž na tleh
kot v vzvalovanem gozdu nog
črn lakast čevelj.

Od pasa dol lovi obrise,
poskakujoče čez asfalt,
kot da so odskakujoče žabice
drgeta čez telo,
ki se v nabrani vodi lomi
in blede tone v mrak.

A kakor pod lesketajočimi lestenci,
med izpitimi obrazi v dvorani,
rezek žarek čez igralno mizo blisne,
huškne iznenada medel pramen
k oddaljujoči se postavi –

in jo utrne v noč –

ki šumno pljuska
kakor morje pod prenizkimi oblaki.

Zgodnje poletje v mestnem parku v Pasingu

V tihem tolmunu ob črnih deblih
temno zrcalo zastira globino.

Svetle pege skozi veje –
se nad vodo kakor sončni prah rumeno lesketajo –
kakor da so tukaj angeli v zraku prečkali ugreznino.
Nepokošena jasa na drugi strani,
v soncu, z belimi cveti
monotona utruja.

Vse je daleč, čeprav greš mimo.

V gozdnem parku,
iz klekljane strehe sveže izvaljenih listov,
ob žuborečem potoku
ščeбет ptičev.
Črn metuljček
v divji travi,
zlepljen z bilko –
kot v tišini obvisel trenutek.

Na grobi sprehajalni poti zlate mlake.
Glasna družba naproti.
Iz teme v temo obsijana lica in brade.

Naenkrat završale krošnje
burno dvignejo valove.
Med mežikajočimi udarci progaste svetlobe
se izmenično pojavljata iz gozdne sence kaos in minljivost
kakor samim sebi prepuščene naplavine.

Pred nevihto na mostu nad Landwehrkanalom v Berlinu

Pod mostom,
na črno modrem izlivu neba, zelene razjede ob robovih.
Vodna gmota, zbita med zidovi,
kakor v les svinčnika zarita grafitna mina.

Kot da sope v neugodni legi,
se vleče čeznjo puhasta meglica.
Zdi se,
kakor da se spodaj, skrita pred zvedavimi pogledi,
krči in boči v tesni cevi.

Pritajeno kakor kača tik nad tlemi,
na betonskem dnu drsi.

Nemočen valček, stisnjen k steni, jo izdaja
(kakor gugajoče bilke v savani zver),
ko ga podvodni tok nazaj vrtinči,
in za njim, v sklenjeni verigi, vedno znova dviga nov greben,
ki neučakano predhodnega odriva, da bi tega spet takoj
naslednji.

Kovinsko siva površina v vstajajoči megli zginja.
Zelene sence se razpuščajo v razvlečenih obrisih,
ki jih kličejo in mečejo od sebe iz višin nevidni listi.

Kakor da se v temnih lužah zgoraj na bregovih
prevračajo valovi,
krošnje šume –
šume, šume ..

Tik nad obzorjem,
nad medlim sojem mesta,
parajo nebo v fantastičnih, gorečih šifrah,
drug za drugim, nemi bliski.

Glavni kolodvor v Münchnu

Pod belo, črno obrobljeno uro z rimskimi številkami
se hrupna množica pretaka v osrednji hali kolodvora,
kakor razvodje,
ki iz brbotajočega vrtinca v sredini
beži v rokave, v vse smeri,
brez reda.

Iz privzdvignjene kavarne v medetaži
vrvež pod nogami valovi v brazdah kakor morje,
ko se vreme izpreminja –

v kapljicah škropi v razpenjenih vršičkih,
medtem ko temne, grudaste valove kakofonično
med sabo buta.

Na okrogli številčnici
se dolgi kazalec,
s trzajočimi sunki
v vedno enakih presledkih,
od zoba do zoba dalje pomika.

Pod črno tablo se stalno nova gruča nabira,
ki z glavami vznak v šklepetajoče napise strmi,
in se, kot bi trenil, vsakič naenkrat razpušča.

S truščem mimobežni vlaki
skobljajo čas in prostor,
medtem ko oglušujoče napovedi
– kot leteče iveri –
v hali vreščeče odmevajo.
Ob pomolih kompozicije čakajo,
ljudje izstopajo, se objemajo,
izgublajo v gneči.

Zgrbljeni v soseščini, s prtljago trudoma vstopajo.

Ko zapisne,
vlak trzne.
Senčni obrazi za vagonskimi šipami
zbledijo v nerazpoznavne lise.
Na prazni ploščadi zgubljene postave
mahajo, mahajo,
čedalje manjše, pritlikave –
in nazadnje le še pike.

Nevihтни pejsaž pozno popoldne v Lichtenbergu v Berlinu

Vzbuh. Silovit sunek vetra.

Osamljena ženska na drugi strani
teče po neravnem pločniku,
na asfaltnih zaplatah se spotika.
Neprestano se v nebo ozira,
bleda od grmenja in fantastičnih podob.
Neapelj kliče v zavest,
kjer se kakor bahave jahte časopisne plahte
na oblakih smeti pozibavajo mimo izložb.

Kakor odsevi luž v žarometih se v mraku ožijo in daljšajo
hieroglifi senc.

Kakor lučke na božičnem dreveščku se prižigajo
in ugašajo spomini.

Se to zdaj dogaja ali pa se je že zdavnaj zgodilo?

Ne veš, kje si.

Hodiš in hodiš med bloki in skladišči.

Na obzorju tiho plahutajo bliski.

Kakor semafor, ki v prazno utripa,
osvetljujejo v enakomernem ritmu pusto, hribovito pokrajino,
ki se kot zakleta
stalno v temo skriva,
da bi vedno znova, kakor na gugalnici,
zastrašujoče blizu zažarela.

Razbeljeni prizor med bliski,

ki se kar naprej ponavlja,

vsakič v slepečem rastru cesto in skladišča odkriva

in takoj spet s pljuskom teme v noč odplavlja. –

Kakor da vrši

vse naokoli elektronska nevihta

in si se znašel v očesu halograma.

Na vetroven pomladanski dan

Umazana, zelena Ljubljana pod modro talino

zlatega pekla

ščemi v oči s prgišči utrinjajočih zvezd,
kot da v živosrebrnem blišču
s svežim, zaganjajočim vetrom
na valujočih brazdah ognjemete razstreljuje –
iz zased,
ugreznjenih v nestalnih gubah
nezadržne vodne površine –

skoz katero se prebadajo na dan v niti spredeni vrtinci,
ki jih na svetlobo spušča
z dna globina,
v polžastih mehurčkih, v svetlikajočih ikrah,
kot da so čustva,
ki jih življenje odriva.

Ko pa odplava stekleno deblo pod drevesa,
spolzi v hladu tiho dalje,
pospremljeno od iztezajočega se bičja –

ko znenada izgine

– kot bi izpuhtelo –

za vogalom s kamni obloženega brega.

Kalamegdan

Kakor skozi rjuhe zevajo skozi raztrgane krošnje luknje neba
nad gručo upokojencev na Kalamegdanu,
ki so pozabili na zarasle zidove in rjaveče tanke,
na sultane, avstroogrske cesarje, Obrenoviče in Karadžordževiče,
na čas in stanovanje,
ko stikajo glave nad figurami na obledeli šahovnici,
slepi za vse dogajanje v okolici,
zagledani v variante žrtvenih kombinacij,
na vezave, dvojni šah, odskoke in matne grožnje,
na razplete v nadmočne položaje
in skrite poteze, proti katerim ni obrambe.

Ta fatamorgana jih drži v oblasti, da jim dnevi uhajajo,
kot jim je vse življenje odteklo v fantazijah med prsti,
in da pozablajo, da jim grozi časovna stiska
s padcem zastavice,
ki vsako partijo, tudi njihovo, ne glede na pozicijo,
v hipu konča.
Kakor otroci, ki se jim mati smehlja,
mislijo, da zmagujejo, medtem ko banalno spregledujejo.

Zmagovalec kraljuje nad sotočjem Donave in Save,
medtem ko oni ničesar ne vidijo, ne slišijo, ne vedo –
niti za Knez Mihajlovo in tudi ne za Terazije,
ne za mimoidoče, ne za izložbe,
mimo katerih jih nepomirljiva, balkanska zgodovina
iz odprte rane
vztrajno kliče na bojišče v svetlost dneva,
ki s slepečimi bleščicami od avtov in fasad izziva
in tanjša presvetljene hiše, pešce, vrvež s ceste
v kopreno neresničnega privida.

Skadarlija

Kakor da jih je zadela kap,
so ti smešni starci – poulični muzikanti,
sredi Skadarlije okameneli,
vsak v svoji drži,
v kateri jih je
z naperjenimi loki in naravnanimi pihali
blisnil v fotoaparata brezciljni pohajalec.

Pod okriljem materinsko nagnjene strehe
balkanske hiše vodeno zelene barve,
v sladkobnem, avstroogrskem-turškem slogu,
(kot da je v predpasniku)
so zagnani zvoki srbske narodne,
kot bi odsekal, obnemeli.
Kakor da je podlaketa po udarcu z mečem
odletela v obratu in se zarila v sliki kot v medu v zraku
sredi razplamptele vidovdanske bitke.
Na Kosovem polju.

Kakor v nemem filmu gledaš krike,
spremljaš kot na platnu
trzajoče glave, v krču spačene obraze,
gibke prste na piščalih,
hitre in spet obotavljive kretnje z loki na godalih
iznenada oživelega orkestra.

Ti narodni akordi, ki jih nosi veličina,
dolbejo razpoke v starodavne skale,
iz katerih starcem iz pojočih ust uhaja slina
– zadnje seme srbskih kraljev –
in njihove oči, bleščeče,
čeprav pospravljene pod veke,
kot da so koničasta bodala,
se v taktu glasbe, čudno razigrane,
vedno znova s sunki vgrezajo, z vso ihto, do ročajev,

v mladeniška telesa domotožnih janičarjev.

Jasen dan v parku „Zvezda“ v Ljubljani

Sveže okopan zimski dan.
Nebo bleščeče modro.
Platane z golimi vrhovi silijo vanj,
v vesolje –
v otroštvo,
da nas ob tem pogledu spreletava,
kakor da na premcu, nagnjeni čez ladijsko ograjo,
brez misli zremo dol v razpenjene valove,
na zveri med lovom, ki se z žrtvijo sadistično igrajo.

Sinje brezno
zapeljivo vabi,
veje so še zraščene z drevesom,
a v očeh, zazrtimi v prazno,
odsekane štrlijo v prostor,
kot da je neznani mojster pustil ta detajl,
izrisan z mehkim svinčnikom v oljno sliko,
nalašč nedokončan.

ODSOTNOST

Neue Grünstraße v Berlinu

(ob nedoločeni uri)

Odsotnost je tudi razsežnost.

Prostor, v katerem te ni
in si tema pogovora.

Sta to zapuščen travnik in srebrnkasto siva svetloba,
ki ledeni dan?

Ta dan.

Lahko da je dopoldne, lahko popoldan.

Blesk sonca zlati lužo na šipi,
tipalka žarka tipka Morsejevo sporočilo po nji –
kakor da se dolgonogi pajek,
od luči zadet, nenadoma premika.

Komaj opazno zunaj
bledi soj dneva mrli.
Kakor voda,
ki lenobno v kuhinji v odtok ponika.

Nobenega laježa, nobenega klica.

Ob robu ceste zažarijo luči.

Sam si

Sam si,
čisto sam,
tudi tvoji najbližji
niso s tabo,
kot si misliš,
kot jih kličeš,
kot se jim hočeš dati.

To jih ne zanima.

Oni so
sami svoji,
s svojimi mislimi,
svojimi čustvi,
svojo voljo,
obrnjeni k sebi
in svoji karieri.

Oni so druga energija.

Obstajajo zunaj tebe
in ti ostajaš zunaj njih,
čprav jih vonjaš in se gibljejo v tebi,
čprav te dramijo in vedrijo,
čprav te kdaj pa kdaj ranijo,
da se smejiš in krvaviš –
si vendar samo top občutek v trebuhu,
drobtina v grlu, ki te na rob odriva,
notranjost, ki jo v sebi dihaš,
glas, ki mu neomajno zaupaš –
plivkajoča gladina,
ki ob večerih žari,
mokra njiva,
ki se zjutraj v ivju iskri,
skrivnost življenja,
ki čoln ziba,
da se ob tvoji zadržtosti, da se ob tvoji vihravosti,
spušča in dviga.

Moški na klopi

Moški na klopi v parku.

Sam.

Opoldne, ko ljudje na vse strani hitijo.

V klobuku, šalu in plašču,

čprav je sončen dan.

Z majhnim, oguljenim kovčkom ob strani,

sklonjen, z rokami na kolenih,

kot da hoče, a ne more vstati.

Stiska se h polžje zaviti, kovinski stranici.

Sedi nemarno, na pol, kot da je samo za trenutek

prtljago odložil,

že ure tako,

čprav bi se že zdavnaj lahko udobno nazaj naslonil.

Pod drevesom ob potoku podrsava s čevlji.

Skozi krošnjo plovejo okrogli, kopasti oblaki,

ki reliefno k Zemlji bočijo nebo.

Kostanji se valijo kakor krogle pri ruleti

in ta ali oni se kdaj pa kdaj tako nerodno v travi ustavi,

da odkrije svoje blede, zlepljeno oko.

Na prostrani trati monotono žužnjajo čebele.

Čez obrežno plitvino švigajo vratolomno, tik nad vodo,
sparjeni kačji pastirji.

Rečni drsalci drevenijo na preži

na citrasto valujoči gladini.

Ki slepeče blešči.

Dokler kar naenkrat ne izgubi še poslednjega leska

in zamolklo potemni.

Kot jeklo meča.

Brezizrazno strmi predse.

Oči so vlažne, stisnjene ustnice v vrsticah

majhnih vejev drgetajo.

Senco za sabo je požrl. Zdaj se dela črta pred njim.

Črni se in daljša.

Ko se naslednji dan zarana tema svetli, je klop prazna.

Zamišljenost

Tako daleč je čas.

Če se ti stvarnost odmika,
če te v srcu boli tavajoča žival
in če se svet pred tabo zapira,
naj te to ne prizadene preveč.

Toplo je v spalniku, ko iz noči
snežinke tiho na vagonско okno naletavajo
in s tleski,
kot s prgišči malte,
šipo zazidavajo.

Pride dan ločitve

Pride dan ločitve –
kakor v blodnji
od nekod priplava sanja –
iznenada,
kot da je prišla postaja,
in zmeden izstopaš.

Bo, kot bi ti spolzela kaplja
na jezik in se razlila v grlo,
pekoča in grenka.

Bolj pekoča in bolj grenka,
kot jo kane na srce ljubezen.

In spomin,
ki od rojstva čaka,
se ti v žuborečem stebru
šumeče v pljuča dvigne.

Kot tleč ogorek
se ne boš več zavedel.

ZAPISI

Spominjanje

V tem prehitevanju časa se lahko zgolj spominjamo,
zakaj spominjanje je čas zunaj časa.

Nisi

Na tem svetu nisi zaradi sebe.

Pomni – vedno si in nisi.

Ker si, dokler si. In te tudi že več ni.

Starost

Spomini nam mehčajo dušo in ogrevajo notranjost,
kakor je jesen čas milega sonca, v katerem žarijo
plodovi.

O veri

Kristjani, Judi, muslimani pravijo, da verujejo v Boga.

Rečem vam, ne verujejo!

Zaverovani so vsak v svojega Boga, za katerega so pripravljene moriti in umirati.

Mojbog – zakaj človek ne reče preprosto po resnici: „Ne vem“? –

Kaj ni vera upanje, ko ničesar ne vemo in vendar živimo? – Zaupanje, da vzdržimo?

Zakaj vsakdo je v sebi sam in zato lahko samo po svoje živi in veruje.

Duhovna energija

Težko bi zanikali, da nismo duhovna bitja.

Ko gledaš svojega bližnjega mrtvega, veš, da to ni on.

Ta gmota, ki leži pred tabo težka in nepremična,
nima nič opraviti s tistim, ki si ga poznal.

Nelagodno se počutiš.

Ta trup te opominja, da v tebi ni žive bolečine.

A stvari, ki jih je pokojni posedoval ali nosil, te režejo

v srce. Od njih izhlapeva njegov duh. Vdihavaš ga,

vonjaš ga. Domisliš se, da se po zakonu vesolja nič –

nobena energija, nobena tvarina – ne izgubi v nič.

Veš, da je nekje.

Preblisk

Kar te žene, nemudoma stori, kar te navdihuje, tisti
hip zgrabi – v brizgu si bil spočet – preblisk je tvoja
možnost.

Nedosegljiva razsežnost

Gib takoj mine – brez vrnitve.

Vse, kar gledaš, je brez teže – nedotakljivo.

Iz tebe prihaja.

Koža

Ta koža ni koža, dokler se je druga koža ne dotakne.

ZAPISI

Ta svet

Na tem svetu živimo v nebesih in peklu.

Ob naravi nam zastane dih – ob človeku onemimo.

Trn v duši

Trpljenje, ki nam ga povzroča zlo, si povzročamo sami.

Laž in resnica

In kadar sem se prepričal, da si govorila malo po svoje, sem te zato ljubil.

Kajti laž moramo pri drugih ljubiti, ker je njihova stiska, resnico občudovati, ker je njihova zmaga.

Odpuščanje

V sovraštvu je odpuščanje in v ljubezni krivda.

Vzvod

Izpostavljen si močnemu pritisku zunanjega sveta,
ki te grabi vase.

Ko pa skreneš na težjo pot, uplahne.

Inferiornost

Inferiornost leži čez vse in vstati moraš, da se je otreseš.

Potovanje

Življenje je potovanje. – Nomadi živijo.

Osvoboditev

Rad imam človeka kot žival. Osvobaja.

Nož v srcu

O, ko bi že enkrat občutili,
kako je brezčutnost izraz razuma,
surovost strdek divjosti
in nežnost ovojnica bolečine!

Jin – Jang

Ko govoriš, se izživljaš, ko molčiš, doživljaš.

Velčina preprostosti

Kdor naivno govori, veliko govori.

O času

Ves čas je preteklost.

V sedajnosti utripa večnost.

Prihodnost je naključje.

Razlaga

Zato je vse že bilo in traja.

Zato je vse, kar storimo,
dokončno in se ni nikoli zgodilo.

Zato zaživimo šele, ko nas
premaga predanost – ki kakor
zaljubljenost ni v naši moči.

Kazalo

O „BOŽANSKEM“ V PESNIŠTVU	5
Hlap in prah	46
IZ ZAMAKNJENOSTI	47
Tiger v divjem kostanju	48
Ženska	50
Fatamorgana	51
„Zdaj“	52
Sled	53
Kamenček in kapljica	54
Smet	55
Morje in molk	56
Preteklost	57
PORTRETI	59
V Unionski kavarni v Ljubljani	60
V nemogočem je lepota	61
Slepo oko	62
Rudi Dujc	63
Tina Maze	64
Snežna planjava	65
Glasba	66
Ingo	67
Senca	68
Vestalka	69
Orfej v Tivoliju v Ljubljani	70
Dejà-vu	71
RAZPOLOŽENJA	73
V zimskem gozdu	74
Črn lesket	75
Zgodnje poletje v mestnem parku	

v Pasingu	76
Pred nevihto na mostu nad Landwehrkanalom v Berlinu	77
Glavni kolodvor v Münchnu	78
Nevihtni pejzaž pozno popoldne v Lichtenbergu v Berlinu	80
Na vetroven pomladanski dan	81
Kalamegdan	82
Skadarlija	83
Jasen dan v parku „Zvezda“ v Ljubljani	84
ODSOTNOST	85
Neue Grünstraße v Berlinu	86
Sam si	87
Moški na klopi	88
Zamišljenost	90
Pride dan ločitve	91
ZAPISI	93
<i>Spominjanje</i>	94
<i>Nisi</i>	95
<i>Starost</i>	96
<i>O veri</i>	97
<i>Duhovna energija</i>	98
<i>Preblisk</i>	99
<i>Nedosegljiva razsežnost</i>	100
<i>Koža</i>	101
<i>Ta svet</i>	102
<i>Trn v duši</i>	103
<i>Laž in resnica</i>	104
<i>Odpuščanje</i>	105

<i>Vzvod</i>	106
<i>Inferiornost</i>	107
<i>Potovanje</i>	108
<i>Osvoboditev</i>	109
<i>Nož v srcu</i>	110
<i>Jin – Jang</i>	111
<i>Veličina preprostosti</i>	112
<i>O času</i>	113